

HeaKodanik

EMSLi ajakiri kodanikuühiskonnast

nr. 3 (47)
november
2009

**Kuidas levivad
teadmised, huvi
ja oskused?**

Kuidas õppisin õppima

RIINA RAUDNE,

Johns Hopkinsi ülikooli doktorant,
Terve Eesti SA asutaja

Kris Haamer

Mark Twain olevat kunagi öelnud: “Ma olen õppinud kogu elu, välja arvatud need aastad, mis ma koolis veetsin.” Mind puudutab see tsitaat sügavalt, eriti seetõttu, et millegipärast kisub mind tihti kooli poole tagasi. Samas tunnen Twaini kombel, et elu kõige suuremad õppetunnid tulevad ikka klassiruumist väljaspool – organiseerides, probleeme lahendades, joogamatil, kolleegide ja sõpradega suheldes, kirikus või niisama elu üle järele mõeldes.

Okei, ma tunnistan üles. Õppimine, eriti just koolis, on minu jaoks olnud seotud nooruslike fantaasiatega sellest, millisel kombel ma tulevikus maailma muuta loodan. Võib-olla on isegi nii, et õppimine on olnud viis seda “maailma muutmist” edasi lükata ja veel natuke sellest lihtsalt unistada.

Keskkoolis tundus, et ma olen rohkem humanitaarkallakuga, nüüd on mul hea meel end mitte enam nii kitsalt defineerida. Kuna ma olen paremini õppima õppinud, on mul rohkem julgust asuda ka statistika ja biokeemia kallale ja seda isegi nautida. Ma olen kõrgkoolides peamiselt sotsiaalteadusi õppinud, aga samas on mind pidevalt meditsiini, tervise ja alternatiivsete ravikunstide poole tõmmanud.

Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika teooriate kõrvalt olen alati õppinud ja praktiseerinud tervisega seonduvat – kõigepealt massaaži, siis tervisepoliitikat, tervisetemaalsete programmide loomist, hiljuti integratiivset toitumist. Praegu kirjutan oma rahvatervise doktoritöö kavandit tootumise ja tervise-kommunikatsiooni teemadel.

Samuti, olen end viimase viie aasta jooksul alateadlikult (või siis strateegiliselt) ümbritsenud arstidega. Tabasin end hiljuti äratundmiselt, et mu lähedaste sõprade hulgas on hetkel kaheksa arsti või meditsiiniüliõpilast! Mulle meeldib neid kohvikus või veini juues küsimustega pommitada ja lasta pikalt protseduure, haiguste kulgu ja paranemise mehhanisme selgitada. Tihti esitan ma patsiendi, inimõiguste, ennetava või siis alternatiivse tervishoiu vaatenurka. Meil on väga ägedad ja valgustavad jutuajamised.

Terve Eesti Sihtasutuse kontseptsiooni arendades avastasin, et õpin väga palju just skeptikutega vaieldes. See oli intellektuaalselt viljakas aeg, sest skeptikuid jagus. Võisin näiteks ööklubis vana tuttavaga juttu ajama sattuda, HIVst ja aidsist

Eestis. Paari kuu jooksul kogesin endale üllatuseks, et kui inimesed mu vaadetelega ei nõustunud, polnud see maailma lõpp, vaid tore võimalus vabas õhkkonnas andmeid koguda. Ma sain teada inimeste väärtushinnangute ja murede kohta ning nende teravate küsimuste najal õppisin oma argumente just sellisel moel esitama, et need meie sihtgrupile – tööandjatele – mõistlikud ja konstruktiivsed tunduksid.

Üks test paigutas mind multimodaalsete õppijate hulka – ehk siis tahan ma vaadata, kirjutada või rääkida, kuulata ja katsetada. Ma tean, et kui ma õpin midagi uut ja tehnilist, siis pean selle läbi kirjutama, lihtsalt lugedes ei jää palju meelde.

Ühesõnaga, organiseerin informatsiooni oma peas, tõstan seda ringi. Tihti teen ma lugedes märkmeid lihtsalt selleks, et loetu kuidagi kineetiliselt märgistada, mitte et ma otseselt oma märkmeid pärast kasutaks. Eksamiteks korrates teen lihtsalt uued märkmed, organiseerin need teisel kujul, ja see märkmete tegemine ongi ju ba kordamise eest.

Kool on liiga kitsas definitsioon õppimisele. Mu isiklik, põletav ja igapäevane küsimus ei ole muidugi see, kuidas paremini õppima õppida, vaid kuidas paremini elama õppida. Viimasel ajal olen siin Baltimore'is ühe uuringu tõttu palju sünagoogi ning baptistide ja metodistide kirikutesse sattunud. Ja ma pean ütleva, et mul on hakanud kahju, et minu elus on religioonil nii väike ja struktureerimata osa.

Jutlused, mida olen kuulnud, on ajakohased ja praktilised ning keskenduvad alati sellele, kuidas oma elu iga päev paremini elada. Koguduse ühises iganädalases meeldetuletuses on midagi ehsat ja samas minu jaoks nii kättesaamatut. Selline võimas õppimine toimub mitmel tasandil – isiklikul, pere, koguduse, ühiste väärtuste. Sellepärast kasutakse ka kirikuid järjest tihedamini näiteks suhkruhaiguse teabeprogrammide läbiviimiseks.

Kirikut võib metafoorina võtta, ja kindlasti võib vaielda, eriti sotsioloogina, organiseeritud religiooni vajakajäämist üle väärtuste kujundajana ühiskonnas. Aga taolisi rituaale, kus mitu põlvkonda ja kogukond saavad regulaarselt kokku tulla ja oma ühiste õppetundide üle järele mõelda, on minu meelest meil liiga vähe. Võiks rohkem olla. Iga nädal. Oleks kergem ja lõbusam õppida.

REPLIIK

Kodanikud ja liistud

Vaevalt küll oskas Villu Reiljan (mäletate, oli selline poliitik) kolm aastat tagasi arvata, et tema presikonverentsil poetatud soovitus kodanikele jääda oma liistude juurde saab nii suure märgilise tähenduse. Parajasti toimusid presidendivalimised, mille kohta hakkasid ühtäkki arvamust avaldama kultuuritegelased, eri elualade spetsid ja inimesed tänavalt. Kellel polnud hääleõigust valimiskogus, ent kes sellegipoolest ei kavatsenud vaikida.

Kui 1980ndate lõpu laulev revolutsioon on tänaseks ilus ajalugu, siis 2006. aasta vananaistesuvel alguse saanud Eesti kodanikuühiskonna poliitilise eneseteadlikkuse uus tõus kogub aasta-aastalt jõudu juurde.

Nii mõnegi suure rahvaürituse meeleolud meenuvad otseselt paarikümne aasta taguseid sündmusi – mullused Teeme ära prügitalgud ja Märkamisaeg ning tänavune erakordselt menukas laulupidu.

Täiesti uut kvaliteeti on vabaihenduste tegevuses: Minu Eesti mõttetalgud, valimiste-eelsed manifestid, hea valimistava. Äsjastesse kohalikesse valimistesse töid kümned ühendused oma tugevamad pädevused, harides valijaid, kommenteerides programme ja aidates valimisi läbi viia (loe saadud kogemustest lk 28-31).

Sama nähtuse väljendusteks on ka mõlemate tänavuste valimiste varasemast oluliselt suurem osalusaktiivsus ja aktiivsem kandideerimine, seejuures valimisliitudes. Kodanikud on tulnud oma liistude juurde ning kasutavad neid üha oskuslikumalt.

Jah, ma tean, te mõtlesite seda teisiti, aga – aitäh hea soovitus eest, Villu Reiljan!

URMO KÜBAR

Alari Ramm

Kaanepildi autor Raul Kalvo

Sel korral ehib esikaant osake noore arhitekti Raul Kalvo magistritööst, mis kaardistab ülitäpsete jooniste ja animatsioonidega maailma lennuliiklust – kaanel Tallinna ümber ja Eesti põhjarannik.

Kalvo ostis radari ning joonistas välja maailma jõujooned ja sõlmpunktid, peen niidistik kaardil näitab, kuidas inimesed päriselt ja tegelikult liiguvad. Arhitekt hoiatab meid ka sellise üliavatud maailma ohtude eest, konstrueerides hüpoteetilise viiruskaardi, mis näitab, kui kiiresti kannaks lennuliiklus nakkusi laiali.

Raul Kalvo on muuhulgas saanud Tallinna uue administratiivhoone arhitektuurivõistlustel teise koha ning osalenud mitme muuseumiväljapaneku ja näituse kujundamisel. Tal on magistriraad Eesti Kunstiakadeemiast ning ta on ennast täiendanud Washingtonis Alexandria arhitektuurikeskuses.

Järgmisel aastal on loota ka näitust aerogrammi joonistustest ja animatsioonidest, seni näeb Raul Kalvo töid tema kodulehel www.inphysica.com/raulkalvo/.

ARVAMUS	lk 2-4
Mõtete õppimisest mõlgutavad Riina Raudne, Urmo Kübar ja Alo Lõhmus.	
LESIKA	lk 6-7
Uuenduslikkus igapäevaseks rutiiniks, kutsub Linnar Viik.	
HOIAKUTE MUUTMINE	lk 8-13
Millised sotsiaalkampaaniad töötavad, uurib Liisa Sveningsson Past.	
SOOVITUS	lk 14-15
EMSLi uue ühiskontori asukate soovitusid paremini õppimiseks.	
JÕULUD	lk 16-17
Riina Kuusik MTÜst Mondo soovitab jõulukungiks valida näiteks kits.	
LÕBUS OSALEMINE	lk 18-19
Osalemine ja kaasamine võib olla ka lõbus, tutvustab Hille Hinsberg	
MINU EESTI	lk 20-23
Praxis tutvustab analüüsi tulemusi. Mida teeme tuleval aastal ja kuidas sai teoks ühe Lasnamäe neu unistus linnaosa rohestamisest.	
KODANIKUÜHISKONNA KONVERENTS	lk 24-26
26. novembril, järjekorras kuues, tutvustame kava ja välisesinejaid.	
KOOLITUS	lk 27
Elina Kivinukk õpetab koolitusi hindama ja tagasisidet küsima.	
KOGEMUS	lk 28-31
Oma kogemusi valimiseelsetest tegevustest jagavad Eesti Väitlusselts, Eesti Noorteühenduste Liit, Korruptsioonivaba Eesti ja e-Riigi Akadeemia.	
VÄLIS	lk 32
Baltimore'i väitlusliiga vedaja Chris Baron kirjeldab õppimist väitluse abil.	
UURINGUD	lk 33
Anna Laido sirvib EMSLi projekti "Suutlik sektor" tulemusi.	
RAHA	lk 34-35
Soros'i võrgustiku kriisiprogramm aitab masu oludes solidaarsust hoida.	
NÄGU NIME JUURDE	lk 36-37
Miks ei saanud Mikko Lagerpetzist soome muusikut, vaid Eesti sotsioloog?	
EMSL	lk 38-39
Hea kodaniku uued tööriistad ja EMSLi üheksa uut liiget.	
ROHELISEKS KASVAMINE	lk 40-42
Miks kirja-, tele- ja kalamees Vladislav Koržets ei taha olla Brigitte Bardot?	
TAGASI TULEVIKKU	lk 43
Millest kirjutas 10 aasta tagasi kodanikuühiskonna häälekandja Foorum?	

Ajakirjanik **ALO LÕHMUS** kirjutab, kuidas läbipõlemise äärel inimestele soovitataks tihti rohkem keskenduda, töiselt veel enam endast anda. Tegelikult on see aga hoopis hetk õppimiseks ja enda harimiseks, et elus restart teha, arvab Lõhmus.

Mitmeastmeline inimene

Google'i hääl on rahva hääl. Kõige otsesemas mõttes: tekstikasti sõna sisestades püüab otsingumootor juba paari esimese tähe alusel ära arvata, millist sõna sa parajasti kirjutad, ning pakub vastutulelikult omapoolseid variante. Viimaseid aga ammutab ta ei kusagilt mujalt kui kõigi otsingukasutajate varasematest sisestustest. Küllap on programm sätitud nõnda, et kõige sagedamini otsitav sarnane sõna kuvatakse kõige esimesena.

Sisestades sõna “läbi”, arvab Google kohe, et sind huvitab informatsioon läbipõlemissündroomi, mitte näiteks läbilaskevõime kohta. Ju siis hääldeb rahva virtuaalne hääl seda sõna piisavalt tihti.

Nõnda see ongi. Tallinna Tehnikaülikooli psühholoogiaprofessori Mare Teichmanni sõnul muutub läbipõlemissündroom, tööalane depressioon ning tööstress üha tõsisemaks probleemiks. Postkommunistlikus Ida-Euroopas on olukord aga veel palju hullem kui Läänes. Ning seda ütles Teichmann mitte praeguse kriisi päevil, vaid juba rammusal 2007. aastal Äripäevale antud intervjuus (mis on internetist hõlpsasti leitav kohe, kui Google'ile vaba voli anda).

Läbi põlevad inimesed, kes on liigse inukusega tööle pühendunud, liiga palju enda kanda võtnud ning tööasjade pärast liiga palju muretsenud. Ühel hetkel avastavad nad, et see töö on muutunud mõtetetuks. Aga töö käia on endiselt tarvis. Igavaks muutunud ja end ammendanud tööga päevast päeva edasi tegelemine viib apaatsuse, masenduse, eneseisolatsioonini.

Huvitav on lugeda, milliseid õpetusi jagatakse internetis läbipõlenud inimeste taas elule (st tööle) võitmiseks. “Ohjake oma motivatsiooni, et oleksite pidevas tegevuses,” soovib üks töökuulutusteportaal. “Teadke oma tööülesandeid, millist arengut teilt oodatakse, kuidas sobib

teie eesmärk ettevõtte üldiste eesmärkidega ja millised need eesmärgid üldse on.” Ühesõnaga: kui töö on muutunud mõtetetuks, siis matke end veelgi rohkem tema alla! Olge oma isiksuse karm saneerija, kes roogib minapildist välja kõik vastikud kahtlused, kamandage igapäevase palga teenimise nimel uuesti tööle nii *Das Ich*, *Das Über-Ich* kui isegi *Das Es*!

Ma kardan, et selliselt toimides lõpetab töötaja enesetapuga.

Ometi sisaldab nähtuse eestikeelne termin “läbipõlemine” kujundit, mis viitab üpris otsekoheselt ka lahendusele. Ma võrdleksin inimest kosmoseraketiga, mille mootorid on teatavasti mitmeastmelised: olles viinud raketi teatud kõrgusele maapinnast, on esimene aste “läbi põlenud” ning eemaldatakse raketist. Süttib järgmise astme mootor, mis toimetab kosmoselaeva orbiidile, seal käivitub kolmas aste lennuks Marsile jne.

Inimese mootoriks on tema haridused. Võib-olla leidub õnnelikke, kes sooritavad oma elukaarel sujuva lennu juba esimese (ülikooli)hariduse tõukejõul, kuid üha enam kohtab inimesi, kes ehmatusena avastavad, et nende mootor on poole lennu peal “läbi põlenud”.

Ma ei usu, et katsed kustunud mootori taaskäivitamiseks võiksid olla edukad. Vastupidi: hankida tuleb uus. Vahetada eriala, omandada täiesti uus haridus (mis sugugi ei pea olema varasemast “kõrgem”), avastada horisondid, millest sul varem aimugi ei olnud. Lasta vanal, ammendunud töö ja erialal rahulikult atmosfääri ülemistes kihtides ära põleda.

Vaikusehetk vanast mootorist loobumise ning uue süttimise vahel on närvekõditav. Kuid siis järgneb jõuline tõuge otse tulevikku. Pealegi, praeguse kriisi päevil kehtib see mingis mõttes kogu Eesti ühiskonna kohta.

Hea Kodanik on Eesti ainus perioodiline kodanikuühiskonna häälekandja, mis ilmub koos oma eelkäija EMSLi infolehega alates 1994. aastast hea ilmaga neli korda aastas ja trükiarv on seekord 3700. Kõik autorid kirjutavad siin vabatahtlikkuse alusel – tuhat tänu sulle- ja pildimeistritele.

Tekstid valisid ja toimetasid

Liisa Sveningsson Past | liisa@ngo.ee

Urmo Kübar | urmo@ngo.ee

Alari Rammo | alari@ngo.ee

Kujunduse tegi

Karl-Kristjan Nigesen | karl@nigesen.ee

Iga sõna eest vastutab

EMSL MTÜ, Rotermanni 8, 10111 Tallinn

664 5077 | info@ngo.ee | www.ngo.ee

ISSN 1736-7263

Loe ja lae internetist alla **elektronilisel kujul** www.ngo.ee/heakodanik. **Paberil** leiad ajakirja EMSLi kontorist ja maakondlikest arenduskeskustest. Oma postkasti saab ajakirja **tellida**, kui teatud koguse ja kontaktid heakodanik@ngo.ee. Ajakirja jätkuvalt tasuta ilmumist saab ka **toetada** – www.ngo.ee/toeta.

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut finantseerivad **regionaalministri** valitsemisalast Siseministeerium ning Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

SISEMINISTEERIUM

Estonian Ministry of the Interior

Hea Kodanik on täies mahus loetav ka portaalis www.netiajakiri.ee

Trükitud taastoodetud paberile looduslike õlide ja vaikude baasil valmistatud värvidega ©Ecoprint

Uus KATA tulekul

Siseministerium on koos ekspertide ja partneritega ette valmis-
tanud järgmise perioodi "Kodanikualgatuse toetamise arenguka-
va" (KATA) lähteülesande, mille põhjal otsustab valitsus ilmselt
veel tänavu, kas EKAKi eesmärkide täitmiseks on vaja eraldi kava
ka aastateks 2011-14.

Lähteülesanne võtab kokku seni tehtu, lahendamata ja uued
probleemid ning sõnastab järgmise perioodi eesmärgid. Neljale
tegevussuunale (kodanikuharidus, kodanikuühiskonna ja -algatu-
se organiseerumine ja võrgustikud, heategevus ja filantroopia, sh

vabatahtlik tegevus, kaasamine) lisanduksid avalike teenuste osu-
tamise temaatika kodanikeühenduste poolt, riigieelarveline ra-
hastamine ning statistika ja uurimusteave.

KATA 2007-10 rakendusplaanid ja täitmise aruanded leiab
Siseministeriumi kodulehelt. Kui valitsus arengukavale rohelise
tule annab, kulgeb järgnev aasta selle sisulise koostamise tä-
he all.

Tänavu detsembris peaks toimuma ka iga kahe aasta tagant
aset leidev kodanikuühiskonna arenguseisu arutelu Riigikogus.

Alari Ramm

Esimene kodanike foorum

Novembri alguses korraldas EMSL esimese kodanike foorumi,
kus juhuvalimiga valitud inimesed said teha justiitsministeriu-
mile ettepanekuid, millistele probleemidele peaks tähelepanu
pöörama uues vägivallavastases arengukavas. Foorumil tegele-
ti eelkõige küsimustega, mis on seotud perevägivalga, laste väär-
kohtlemise ja alaealiste kuritegevusega, sõnastati probleeme ja
pakuti lahendusi.

"Kui inimestelt selges vormis asju küsida, tahavad nad kaasa
rääkida ja ka oskavad seda teha," põhjendas EMSLi juhataja Ur-
mo Kübar, miks peaks kasutama kodanike foorumi meetodit li-
saks traditsioonilisele ekspertide kaasamisele. "Nagu ühiskonnas
ikka, tuleb ette nii sisukamaid kui ka ehk rumalamaid ideid, ent
kui ühesuguse taustaga inimesed kipuvad oma mõtteid üksnes
võimendama ega pruugi nende puudusi märgata, siis sel moel
koostatud grupis leitakse ka nõrgemate ideede vead üles ja kõla-
ma jäävad paremini põhjendatud mõtted."

Arengukavasse saavad panustada ka teised, avaldades oma
mõtteid <https://ajaveeb.just.ee/vagivallavastu>. Foorumit finantsee-
riti tõukefondide haldussuutlikkuse tõstmiseks mõeldud Tarkade
Otsuste Fondist. EMSLi paremate poliitikate projektist saab lähe-
malt lugeda www.ngo.ee/tof.

Detsembris tunnustame vabatahtlikke

Nagu iga aasta 5. detsembril tähistatakse rahvusvahelist vabataht-
like päeva, tunnustatakse ka tänavu viitteist eeskuju andvat Eesti
vabatahtlikku päev hiljem, 6. detsembril Tallinnas.

2009 on küll innovatsiooniaasta, aga ka ühiskonnale raske aas-
ta. Nii tõstetakse sel aastal esile eelkõige lahenduste loojaid, kes
on andnud oma panuse uute võimaluste leidmisse ja raskus-
te ületamiseks. Lisaks vabatahtlikele tunnustatakse esmakordselt
ka vabatahtlikku tegevust soodustanud ettevõtet ja avaliku sekto-
ri asutust või nende esindajat.

Ürituse patroon on president Toomas Hendrik Ilves, tunnusta-
mist viib läbi Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus, toetab Ko-
danikuühiskonna Sihtkapital. Vaata www.vabatahtlikud.ee.

Jürgen Joost

Mis on innovatsioon?

Innovatsioon on tegusõna

Innovatsioon on uue idee kasutusse võtmine, kusjuures rõhk tuleb asetada mitte niivõrd “ueele ideele”, vaid “kasutusse võtmisele”. Ideid võib meil kõigil olla iga päev kümneid, sadu, unistusi ja ägedaid uitmõtteid hulgakaupa, kuid kui palju me neist kasutusse võtame? Päriselt kasutusse – nii, et nad muudaksid maailma meie ümber paremaks kohaks, meie organisatsiooni tõhusamaks, et ideed meie kliente ja kaasamõtlejaid paremini teeniks?

Mõned mõtted on lihtsalt ellu viidavad, mõnede realiseerimiseks on vaja enamat kui pealehakkamist, mõned ideed on kaugest unistus ja utoopia. Mõtelda on mõnus, unistada on hea, kuid mõtetest olulisemad on teod – innovatsioon on tegusõna.

Innovaatilised võivad olla kõik

Innovatsiooni ehk suupärasemalt ka uuenduslikkust loortab müstiline oreool. Seda on peetud teadlaste, laboratooriumide ja kõrgtehnoloogia pärusmaaks – uued

Uuenduslikkus on see, kui uus idee võetakse kasutusse ning sellest tõuseb kasu, kirjutab IT kolledži õppejõud **LINNAR VIIK**. Ta rõhutab, et innovatsioon võib ja saab juhtuda igal elualal ja iga inimese läheduses. Ühiskonnas on lausa hädavajalik, et see nii oleks ning uued ideed tuleks kõikjalt ja oleks kõigi omad.

ja eelkõige kuskil mujal valmistatud tehnoloogiad, mida kasutavad kõrgelt haritud ja koolitatud spetsialistid. Näiteks metsatuka vahelt kaugusesse paistev mobiilsidemast või uus tuulegeneraator.

Inimene tunneb, et ise küll sellist ei osaks valmis teha, see on mastaapne, kallid ja natuke müstiline, igal juhul kellegi teise, mitte minu igapäeva tööde ja toimetamisega seotud asi. Jah, ka kõrgtehnoloogia arendamine ja levik võib olla üks innovatsiooni väljundeid, kuid see ei ole kõik.

Kuidas aga kaasata innovatsiooni enami inimeste teadmised, oskused ja loomevõime? Tuleb innovatsiooni mõiste “natsionaliseerida”, muuta ta kõigi omaks.

Innovatsioon võib tähendada seda, et me pakume oma kasutajatele uut teenust või uut toodet – raamatukogu teavitab soovitud raamatu olemasolust lugejat lühisõnumiga mobiiltelefonile, kohalik tootlustaja viib sooja lõuna soovi korral tellijale kohale. Innovatsioon tähendab ka seda, et me teeme sama asja, kuid uuel viisil – laenutatud raamatuid saab raamatukogule tagastada ka kohalikus bensiinijaamas ööpäevaringelt. Nii uue teenuse kui ka uut moodi pakutava teenuse näidete puhul on täidetud innovatsiooni põhikriteeriumid – uus idee on kasutusse võetud, seda kasutatakse ning tõenäoliselt sünnib täiendavat tulu nii kasutajatele kui teenuse pakujale.

Eduka innovatsiooni jaoks on oluline

Tihti arvatakse, et innovatsioon on tingimata tehnoloogiapõhine nähtus. Vahel on, aga mitte alati. Loodetust märksa vähem edukaks osutunud Segway uus projekt P.U.M.A võib olla veel edutum, aga kunagi linnatranspordi tulevikku kindlasti mõjutav.

Innovatsioon kinnisvaraturul. Rotermanni kvartali kaubanduspindadele ei ole masu tõttu piisavat nõudlust ning arendaja tekitas kaubanduspinnale kunstirahva pesapaiga Loovala, mis aktiveerib keseturu madalaiseisuga kommertsipiirkonda ja kujundab positiivsel viisil ka selle mainet. Lisaks toob sisse reaalselt raha.

uuenduslikkust soosiv keskkond. Kui meie ettevõttes jagab käske ülemus ning alluvate rolliks on ülesandeid täita ja mitte seletada, jääb töötajate loomevõime kasutamata. Avatud, regulaarselt toimuvad arutelud, kus uusi ideid välja pakkuda ning neist ühiselt parimad välja valida ning koos ellu viia, on stimuleerivad kogu organisatsiooni jaoks. Kui uurida inimestelt, kas neile meeldib võimalus panustada oma ametist sõltumata organisatsiooni arengusse, siis vastus on jaatav. Võimalus luua tulevikku stimuleerib kõiki, tippjuhtide soov monopoliseerida uuenduslikkust enda pärusmaaks ahendab uute ideede mahtu ning kahandab uuedustele kaasa mõtlejate hulka.

Ole valmis õppima oma vigadest

Millegi uue tegemine tähendab võimaliku ebaõnnestumist isegi siis, kui paljud teised on sama asja juba varem teinud. Meenutage, kuidas õppisite ise jalgrattaga sõitma – kuigi seda oskasid miljonid inimesed enne meid, tuli ikka “uue idee kasutuselevõtt” omandada läbi vigadest õppimise. Enda vigadest, sest teiste vigadest

jalgrattaga sõitma õppimisel kasu pole. Seejuures ei karistanud teid ebaõnnestumiste eest keegi, kui õppisite seda innovatsiooni – jalgrattaga sõitma õppimist. Iga uue idee elluviimisel võib tekkida vigu, mida esmapilgul ei osanud märgata. Tähtis on oma vigadest õppida ja edasi liikuda.

Mitte kampaania, vaid igapäevane rutiin

2009 on Euroopas loovuse ja innovatsiooni aasta. Majanduses ning ühiskonnas laiemalt levib veendumus, et edukamad ning inimesi kõrgelt väärtustavad organisatsioonid, kus uuenduslik mõtlemine ning uute ideede elluviimine on kesksel kohal. Innovatsioon aitab ettevõtetel tihenevas konkrentsis läbi lüüa, loob uusi töökohti ning väärtustab olemasolevaid töökohti kõrgemalt.

Euroopas on innovatsiooni teema seotud eelkõige meie majanduse konkrentsivõimega. Püütakse soosida ettevõtlikkust ning kaasata uuenduslikkusesse enamal määral osalejaid. Aastaga muutust ei saavuta – uuenduslikkus ei ole kord aastas või kord kuus toimuv tegevus, vaid

organisatsiooni kultuuri läbiv hoiak, meelelaad. Eestis on ettevõtted ja inimesed olemuselt uuenduslikud, kuid tihtilugu ei osata seda rakendada oma organisatsiooni eesmärke teenivateks tegevusteks ning kaasata oma ideede elluviimisesse ülejäänud kolleege. Ühiselt suudetakse aga enam ning tulemus on alati parem.

Qbik on tore eestimaine disainiobjekt. Innovatsiooniks on seni ebaseksika pimedate toodangu väärtustamine uuel viisil.

Reklaam õpetajaks

Peeter Langovits / Postimees

Õpetamine võib olla oluline ka siis, kui inimene ise usub end juba kõike teadvat. Nii proovivadki sotsiaalkampaniad õpetada meid paremini elama või teisi märkama isegi siis, kui saame enda arvates hästi hakkama. Uuris **LIISA SVENINGSSON PAST**.

Kondoomi kasutamine, naabriga arvestamine, teise arvamuse kaasaamine, lastehaiglate annetamine, tervise hoidmine ja keskkonna säästmine. Need on kõik asjad, mille kasulikkuse kohta peaks me justkui kõike teadma, kuid tegelikult kohtame tihti enesehävituslikku käitumist, ükskõiksust ja potentsiaalselt ohtlikke hoiakuid. Sotsiaalkampaniad üritavad viimaseid murda ja ühiskonda või osa sellest harida ja muuta.

“Sotsiaalreklaami eesmärk on, et inimene muudaks oma käitumist või hoiakuid enda või ühiskonna hüvanguks,” on Tervise Arengu Instituudi (TAI) kommunikatsiooniosakonna juhataja Helen Noormets pidanud nähtust varemgi defineerima. “Kommertskampania pakub probleemile mõnusa lahenduse, sotsiaalreklaam aga probleemi.”

Seetõttu, ütleb Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefondi endine juht Merike Kaunissaare, kelle eestvedamisel on tehtud mitmeid laia vastukaja (ja ka ärakeelamist) leidnud sotsiaalreklaame, on nõudmised tegelikud lihtsad. Hea sotsiaalne sõnum on konkreetne, selge, tundega ja inimesele lähedal.

Kampaniat “Ära löö last” mäletab ilm-

selt suur osa Eesti inimesi ka täna, kümme aastat hiljem. Lastekaitse Liidu juht Alar Tamm usub, et edule aitasid suuresti kaasa just selge sõnum ja sisalduv juhend. Lisaks oli formaat tollal veel uus ning konkurents maailma paremaks muutumiseks reklaamiturul väike.

Mitte ainult reklaam

Sealjuures ei tohi defineerida sotsiaalkampaniat vaid läbi reklaami, mis on üks kallemaid viise oma sõnumi inimesteni viimiseks. Klassikaline reklaam sobib laiale sihtgrupile, kuid kampania õnnestumiseks peavad seda igal juhul toetama ka muud tegevused.

Eesmärk ei ole kunagi ju lihtsalt kampania tegemine, vaid oma eesmärkide saavutamine, maailma teatud viisil muutmine. Lõppkokkuvõttes on oluline, millist muutust tahetakse saavutada, kelleni jõuda. See peab olema iga kommunikatsioonitegevuse esimene otsus, millele saab järgneda arutelu sihtgruppide, kanalite ja loovlahenduste üle. Kõigis etappis saavad kommunikatsioonispetsialistid ja reklaamimehed abiks olla, kuid oma eesmärgid peab iga organisatsioon siiski ise seadma.

Muidu ehk märkamatuks jäänud alkoholi tarbimise statistika sai hea ajastusega sotsiaalkampania abil kogu Eesti kõneaineks. Ja seda mitte vaid nädalaks. Pildil etendus pressikonverentsilt.

Kanaleid mitmekesistades tuleks mõelda väljaspool tavalisi konverentse-koolitusi-otsekontakte. Näiteks alkoholi tarbimise statistikat otsustas TAI paar nädalat tagasi ilmetada pressikonverentsil hoopis etendusega.

“Liiga kergekäeliselt otsustatakse, et tuleb teha klassikalist reklaami, tegelikku- ses peaks mõtlema palju laiemalt kui vana meedia,” pörutab Janno Siimar, loovjuht Velvet Creative Alliances, “sotsiaalreklaami puhul on lausa ebaeetiline oma raha teleaega kinni taguda, see ei pruugi kaasa aidata eesmärkide saavutamisele.”

Liigset alkoholitarbimist ennetades võiks sama raha eest kõik koolilapsed ühekaupa ette võtta – sellele oleks tänava- ja telereklaamidest drastiliselt parem tulemus, pakub Siimar. Lastekaitseliidu juht Tammi teab, et täna on järjest olulisemad personaalsed suhtlemisvormid.

“Ühiskondlik huvi annab väga palju võimalusi tasuta reklaami jaoks, ka päevakajaliste teemadega. Aga kui tuleb olla konkreetse sõnumiga järjepidevalt pildil, pole võimalik tasulisi kanaleid vältida,” jagab Helen Noormets oma kogemust.

Kui kümnend tagasi tulid “Ära löö last”

Palju sina jood?

Juba mitu korda mainitud TAI värskem karsuskampaania hakkas juba nädalaga elama oma elu uutes teostes, mis täidab teatud nurkade alt ju samu eesmärke. Kiiremini reageeris ETV, jõudes teemat käsitleda saates "Pehmed ja karvased" (etv.err.ee/arhiiv.php?id=99878), kus loomad uurisid poliitikutelt, palju viimased joovad. Erisaade seevastu kirjutas koos Ivo Linna ja Anti Kammistega uued sõnad menuloole "Suvi". Kindlasti jõuab tõsine sõnum mõnele kohale hoopis läbi hea nalja.

Palju sina jood?

Joomarlus õitseb ja looderlus lobbab Eesti Euroopas teine sest järest harvem siis sellist kohtab kes on päev otsa kaine

Keskmine eestlane joob iga nädal viina soomlastele teeme üks-null viie rikkama hulgas on Eesti ammuilma, sest viinaraha jätkub küll

Veel juhvab tšehhid seda pingerivi kuid see rõõm pole neil pikk sest et eile just suri nende kõige suurem kõri kelleks oli maksikoer Fik

See on ju teada, et iial Tšehhit me ei võida hokis kuid õnneks ongi ju hulga šefim olla kõik aeg jokis

Arenguks veel ruumi, sest kuuendik me rahvast on veel täitsa karsklased Kardinaalseid samme peab astuma, et kasvaks neist me joomakaaslased

Maitsva kooliviina lasteni peaks viimalas lahustub viinas transrasv Ka uus lastesaade tuleks "Jooma onu Tomi juures" – joomareile sirgub järelkasv

Supiköök segab ka vaestel dringid farmer joodab sigu Las Õllesummer käib aastaringi suur suur jooma pidu

Eesti mees rüütab ja rooli hüppab lükkab põhja gaasi Naabrimutt kurvis kapotil pörkab ja satub lennufaasi

Eesti mees rüütab ja suitsu süütab kuid siis ründab uni Sigaret kukub ja suitsu toa rüütab külge hakab tuli

Kui paned tinti, tee endast pilti viin sind tapma kärmas Perele seltsiks siis jääb su pilkki ähmane, kuid armas

Vt www.youtube.com/watch?v=qlosaSl9oV8a

kampaania juures paljud meediakanalid kaasa, siis täna ei ole see nii kerge. Eks me olime ka üks esimesi, ütleb Alar Tamm. Siiani mäletatava kampaania eelarveks oli suurusjärgus veerand miljonit, praegu käimasolev alkokampaania maksab üle kümne korra rohkem.

Ei tea, mida teha

Reklaamitegija Siimari jaoks on sotsiaalreklaami suuremaid vigu kellegi süüdistamine tegematajätmises, kuid süüdistus ei kutsu tegutsema. Edu toob aga hoopis juhise andmine: "Vaatame näiteks Teeme ära koristuskampaaniat. Lihtne üleskutse, selge tegevus. Samal teemal oleks olnud nii lihtne teha plakateid, mis ütlevad "Idioodid, olete metsa prahti täis vedanud!", mis poleks kedagi aidanud."

Lihtne sõnum aitas ka vägivallavastasel mõmmikampaanial meelde jääda, hindab Tamm. See ütles selgelt välja, mida on vaja teha. Nii Tamm kui Noormets on nõus, et Eestis jäävad sotsiaalkampaaniad sageli õhku rippuma – inimesed veendakse, et on olemas suur probleem, kuid samas ei öelda, mida probleemi lahendamiseks ära teha. Kaunissaare sõnul on lastefondi jaoks end kõige rohkem õigustanud reklaamid, mis ei jäta vaatajale edasise tegevuse suhtes nuputamist.

"Probleemist teada andmise kampaaniaid tehakse palju, kuid mõju ei ole väga ulatuslik," räägib Tamm. "Heast reklaamist peaks teada saama, mis ma nüüd järgmisena teen, kuidas ma probleemi lahendada saan," ütleb Noormets. Raskesti seeditav info ilmse lahendusteeta tekitab vaid tõrget.

Tänases ühiskonnas ei töötaks ka "Ära

löö last" kampaania, usub Tamm. Lapsevanemad ootavat konkreetset nõuannet ning kasvatusnippe, neile peab lähenema personaalsemalt.

Lisaks personaalsele lähenemisele on vaja ka isiklikke lugusid, usub Merike Kaunissaare: "Väga hästi on läinud need reklaamid, kus on selgelt välja toodud, milline laps või milline rühm konkreetselt kasu saab." Annetajale peab andma kindluse, et tema raha ei lähe musta auku.

Selle ajakirjanumbri välismaa rubriigis tutvustav Baltimore'i linna väitlusliiga on toetajatele oma kodulehele lausa "hinnakirja" välja pannud. Ikka nii, et 100 dollarit katab ühe viieliikmelise tiimi transpordi ühele turniirile, 500 maksab ühe treeneri stipendiumi terve semestri, 5000 eest saab korraldada juba enam kui 200 osalejaga turniiri, 10 000 dollarit katab ühe väitlusmeeskonna kulud terveks aastaks.

Provotseeri, ära šokeeri

Reklaamiseadus ütleb, et reklaam ei tohi olla vastuolus heade kommete ja tavadegega. Ka ei tohi reklaam põhineda inimeste ebausul. Varasemates redaktioonides seisis ka, et ebausul, hirmul või kaastundel põhinev reklaam on kõlvatu. Praeguses versioonis keelatakse selgesõnaliselt vaid laste hirmutamist.

Just neile punktidele viidates on tarbijakaitse käskinud maha võtta mitmeid Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefondi reklaame. 2001. aastal oli selleks vastsündinute surma kohta käivad plakatid. 2005. aastal läks nii hemaginoomikampaaniaga, mille plakatil olev poiss oli näitleja ning pildil kujutatud arvutimanipulatsioon. Mullu aga

tehti ettekirjutus ihtüoosi ehk kalasoo-
mustõve põdeva algkoolipoisi pildi kohta.

Šokikampaaniad on olulised, kui tah-
ta läbivaid hoiakuid muuta, ütleb Merike
Kaunissaare. “Peame endale näkku vaata-
ma, sest sisuliselt ütlesime, et plakatile pan-
dav inimene peab vastama iluistudele. Et
laps, kellel on haigus, riivab ühiskondlikku
ilumeelt,” on ta veendunud et ihtüoosikam-
paania pani ühiskonna end analüüsima.
“Selle reklaamiga tuli välja nõukogudeaeg-
ne hinnang, et puudega inimesi ei ole ole-
mas, nad tuleks silma alt ära lükata.”

Helen Noormets kutsus üles šokirek-
laami ettevaatlikult kasutama, seda enam,
et sotsiaalreklaamist ollakse pea harjunud
šokki ootama. Kuid ka TAI tubakavasta-
ses võitluses pidas ta Dr Suitsu suhteliselt
võigast lühifilmi parimaks võimaluseks:
“Eesmärgi jaoks oli vaja inimesi raputa-
da.” Kuivõrd aga alkoholi teemal rääki-
des kaldutakse kergesti äärmustesse, pidas
ta käimasoleva “Palju sina jood?” puhul
põhjendatuks tasakaalukat lahendust.

“Teatud asju tulebki provotseerivalt või
jõuliselt rääkida. Ma ei välistaks kunagi
julget reklaami,” nõustub ka Alar Tamm,
kelle sõnul ei jõua traditsioonilised sõnu-
mid alati inimesteni. Janno Siimargi usub,
et hinge tungimine ja selle raputamine on
teinekord vajalik sotsiaalne kokkulepe,

Sotsiaalreklaamist ei ole kasu? Mis mõt-
tes? Reklaamibüroo Rakett oskas oma pro-
mõmiseks kaubelda meediast tasuta rek-
laampinnad ning teenis takkajärele veel
portsu raha ka, müües tarbimisteemalist
lauamängu. Tõsi, ka tavakodanik sai või-
maluse oma tarbimismaailma hinnata.

Mitte just väga efektiivne karskuskampaania. Alkoholi teema on nii nunnu? Kuidas selline rek-
laam tekkis? Riigihange ja vähempakkumine? Paraku on riiklikult finantseeritud sotsiaalrek-
laami hauaks tihtipeale kohustus kulutada ära ettenähtud eelarve, analüüsimata hetkekski,
kas ka reklaami ebaefektiivsusel on hind.

kuid ennekõike tuleb arvestada, mis sobib
sihtrühmadele.

Teha ise?

Reklaamitegija Siimar kinnitab, et hea
koostöö aluseks on kliendi – ükskõik, kas
ettevõtte, kodanikualgatus, või riigiasu-
tuse – selgelt defineeritud eesmärk. “Mi-
da täpsem see on, seda parem, ja eesmärk
peab olema mõõdetav,” kinnitab ta, et te-
gelikkuses ei tohiks äriettevõtte ja näiteks
mõne MTÜ algselt antav ülesandepüstitus
teineteisest oluliselt erineda.

“Kui ka organisatsioon kasumit ei taot-
le, ei tähenda see, et nad ei taha tulu.
Mõõdetav eesmärk on ka see, kui mingi
hulk inimesi peab midagi tegema või
teistmoodi käituma.”

Olulise veana toob Siimar välja selle,
et sageli on ülesandepüstitus eesmärki-
de osas liiga lai – näiteks et teavitame ko-
gu Eestit mingist ohust, selmet kirjeldada,
millist konkreetset käitumiste ja hoiaku-
te muutust ühelt inimeselt oodatakse. Ta
toob näiteks, et isegi sellise laia problee-

mi nagu HIV/AIDS puhul on mõistlikum
eesmärk saada konkreetne arv inimesi
testima, kui kõiki ohust teavitada.

Ta rõhutab, et oluline on anda reklaa-
mitegijatele saavutatav ja mõõdetav ees-
märk, loovlahenduse osas võib aga täies-
ti proffide peale loota. “Ei ole mõtet tulla
tellima konkreetse väljanägemisega te-
lereklaami või muud teostust, siis ei ole
agentuuril huvitav vahel olla.”

Alar Tamm Lastekaitse Liidust lii-
sab, et tema jaoks on kõige olulisem, kas
loovagentuuriga hakkavad mõttet üh-
te sammu jooksma, sest tihti ei tun-
ne kommertsreklaame tegema harjunud
agenteurid sotsiaalreklaami eripära. See-
tõttu ei ole kampaaniate jaoks liidus reeg-
lina ka hankeid korraldatud, vaid usalda-
tud soovitusi ja kogemusi.

Loe ka autori soovitusi sotsiaalreklaamiks Hea
kodaniku ajaveebist www.ngo.ee/blog.

Kuidas rääkida asjadest, mida ei taheta kuulda, arutleb Terve Eesti SA kommunikatsioonijuht **ANDE ETTI**. Kuigi HI-viirust ei taha keegi, üritatakse sageli seda teemat hoopis ignoreerida.

Kuidas õpetada inimestele midagi, mida nad ei taha õppida?

Kes poleks kuulnud keskkoolis mõnd õpetajat lausuvat: “Te olete siin vabatahtlikult, kui te ei taha õppida, võite lahkuda”? Ometi ei mäleta ma kedagi, kes oleks selle peale püsti tõusnud ja klassiruumist välja marssinud. Nii vastumeelselt kui mõneni koolitarkus ka jõuab, saab see ikkagi teoks tema enda initsiatiivil.

Ka sotsiaalne turundus püüab panna inimesi tegema midagi, milleks nad pole motiveeritud, mille tegemise vajalikkust nad ise ei tunnista ning mis võib olla neile vastumeelne. Uute vilumuste omandamine võib olla vaearikas, aga just seda

palub sotsiaalreklaam auditooriumil teha – rebida inimesi välja nende juurdunud harjumustest ja käitumismustritest ning ette võtta midagi ebamugavat ja pingutust nõudvat: jätta sõltuvus (lõpeta suitsetamine), kulutada rohkem raha (osta ümber töödeldud paberit), kuulata halbu uudiseid (lase oma kolesterooli mõõta), võtta uusi kohustusi (alusta tervisespordiga).

Keegi teab, mis hea

Need soovitusused on aga tööpoolest suunatud kellegi healolele ja tihtipeale ongi tõsi, et keegi teine teab, mis ülejäänutele parem on. Toitumisspetsialist teab, mida

tuleb süüa, et olla terve, keskkonnateadlane teab, mis aitaks tuua kasu globaalsele elukeskkonnale.

Terve Eesti Sihtasutuses murrame pead, kuidas veenda inimesi end hoidma nakatumast HIVi. Meetodid, kuidas end kaitseda, on kahtlemata lihtsad ja Eestis võrdlemisi kättesaadavad igaihele. Kõik, mida tuleks Eesti inimestel enda kaitsmiseks teha, on mitte pruukida süstlaid, mida keegi teine on tarvitanud, ning kasutada kondoomi partneriga, kelle HIV-staatus teadmata. Lihtne, kas pole? Ilmselt siiski mitte, sest Eestis on HIV-epideemia.

Teoreetikud leiavad, et sotsiaalreklaam on edukas, kui muudab inimese käitumist. Usun, et ka praktikud ei vaidle vastu. Kindlasti on hoiakute muutus oluline, kuid hoiaku juurdumine väljendub ning on mõõdetav käitumisega. Mõjutamiseks sotsiaalreklaamiga inimeste käitumist soovitud suunas, kasutatakse enamlevinud strateegiatena hariduslikku, veenmisel põhinevat, käitumise muutmise ja sotsiaalse mõju lähenemist.

HIVi ei taha keegi

Selles oleme vast kõik ühel meelel, et keegi ei taha saada HIV nakkust. Nii haridusliku kui veenmisel põhineva lähenemise järgi tundub loogiline, et tegelikult peaksid inimesed olema fakte teades

Mitte just imehea reklaam, aga õige sõnum õiges kohas. Pole kahtlustki, et selle tuletõrjeauto abiga on mõnigi Eesti kodu turvalisemaks muutunud.

Kuidas vallutada Troojat?

“Meedia-ajastu on õpetanud inimesi end kampaaniate eest kaitsma,” ütleb USA sotsiaalne ettevõtja, kodutute toitlustus- ja tööhõivekeskust DCKC juhtiv Robert Egger. “Unustage ära, et kellegi mõtteviisi saab muuta statistika või moraalse näpuviibutusega.”

2007. aastal Tallinnas kodanikuühiskonna konverentsil esinedes soovitas Egger õppust võtta hoopis Trooja vallutamisest. Mäletate ju – kreeklased proovisid 10 aastat edutult tormijooksu ja piiramist. Siis tehti nägu, et minnakse ära, jäeti maha suur puust hobune, mida troojalased pidasid kingiks ning vedasid monstri ja selle sees olnud kreeklased oma kätega linna.

Egger praktiseerib sama taktikat, näidates, et kodutud on suutelised end korraliku tööga elatama, kui neile võimalus anda. “Kui ma seda räägin, arvatakse, et ma tahan oma ideed müüa, võib-olla noogutatakse viisakusest, aga tegelikult ei viitsi keegi seda kuulata,” teab ta. “Kuid kui lasta inimesel endal sellele mõttele tulla, siis on see tema *heureka*-moment, ärkamine ja muutumine.”

Näiteks kui DCKC kasvandikud korraldavad mõne piduliku ürituse toitlustust, kuulevad külalised sellest alles lõpus. “Kas tõesti see meeldiv ettekandja oli aasta tagasi kodutu narkosõltlane?” küsivad nad siis sageli endalt. “Hmm ... See idee võib tõesti töötada.”

motiveeritud oma käitumist juhtima nakatumisohu minimeerimiseks. Ometi see nii pole – Eestis nakatub HIVi igal aastal 500-600 inimese ringis.

HIV-ennetuses on oluline osa ka viirusega seotud müütidel. Näiteks meeldib inimestele ette kujutada ekstreemseid olukordi, milles HIV levib (nt süstlatorge ööklubis või verine kaklus tänaval).

Usun, et oma osa selliste müütide levimisel on teadlikus või alateadlikus soovis lükata endalt vastutus. Arvatavasti on kergem taluda teadmist oma HIV-positiivsusest, kui on võimalus selles süüdistada kedagi teist.

Ka võib eeskujulik käitumine olla ebamugav – lihtsam on jätta pidamata piinlik vestlus partneriga kondoomi kasutamise teemal. Pealegi on sotsiaalne surve tihti mitte käituda vastutustundlikult.

Käitumise muutmine eeldab, et inimesed käituvad kindlal viisil, sest neil on selleks vajalikud oskused. Oskuste kinnistamiseks on Terve Eesti SA HIV-teemalistel koolitustel alati oluline osa kondoomi kasutamise presentatsioonil. Mulaži abil demonstreerib koolitaja, kuidas kondoomi õigesti paigaldada. Iga osaleja saab kohapeal uurimiseks kondoomi. Kujutus toatäiest täiskasvanutest, kes mudivad sõrmede vahel kondoomi ja neid mullažidele proovivad, võib tunduda koomiline, kuid kondoomi käeshoidmine on paljude jaoks esimene samm ületamiseks

barjääri, mis takistab neil turvaseksi harastada.

Negatiivne nõudlus

Sotsiaalreklaam tegutseb n-õ negatiivse nõudluse tingimustes ning peab esmalt veenma auditooriumit, et muutusi on vaja. Seejärel tuleb esitada selged käitumisjuhised, et anda võimalus muutuse läbi viimiseks.

Universaalset lahendust ilmselgelt pole. Toimivaks sotsiaalkampaniaks tuleb esiteks leida sobiv kombinatsioon strateegiatest, mis toimiks konkreetse teema puhul – tuleb mõelda, leiutada ja katsetada. Ikka ja jälle.

Selle töö võib aga korstnasse kirjutada, kui inimestel puuduvad reaalsed võimalused uute oskuste rakendamiseks.

Esmase baasi käitumise kujundamisel loovad ikkagi tugistruktuurid – kui pole staadione, pole mõtet propageerida tervisesporti; kui pole raha söögi ostmiseks, ei tasu reklaamida tervislikku toitumist.

Kui tingimused käitumise kujundamiseks on loodud, võiks vast soovitada kaasata sotsiaalturundusse kommertsreklaami elemente.

Pelga faktidest teavitamise või šokireklaamiga ei jõua kaugele. Lõpptulemuseks on ikkagi tarvis idee inimestele maha müüa.

Sotsiaalse kampania viis lihtsat reeglit

Lähtu inimeste vajadustest

Sotsiaalne kampania peab olema korraldatud lähtuvalt sellest, mida inimesed teavad, tunnevad ja enda jaoks oluliseks peavad. See aitab uute teadmiste ja käitumisviisidega suhestuda ning neid paremini ja kiiremini omaks võtta.

Loo usaldus ja hoia seda

Inimesed on avatud teadmiste, mis tulevad usaldusväärsest kanalist. Neil peab olema sisemine veendumus, et lahenduste väljapakkuja on aus, kompetentne ja vastutustundlik. Siis on lihtsam uskuda, et tegemist on õige asjaga ning omalt poolt aidata.

Kaasa ja ole avatud

Sotsiaalse kampania õnnestumiseks on vaja inimeste aktiivset osalust, et sõnum leviks ja järgijate ring laieneks. Kõige parem on seda saavutada koheldes inimesi võrdväärsete partneritena ning nendelt saadud tagasisidet väärtustades ja arvestades.

Pea eesmärk alati meeles

Kampaniat tehes on lihtne langeda toredate tegevuste lõksu, eriti kui appi on tulnud palju häid inimesi. Iga uus idee olgu teretulnud, kuid enne tegutsema asumist on otstarbekas analüüsida, kas see viib eesmärgile lähemale või on lihtsalt vahva.

Kuula asjatundjaid

Meie ümber on palju inimesi, kes on varem sarnaseid kampaniaid teinud. Nad on hea meelega valmis nõu andma, kuidas saavutada parim tulemus võimalikult tõhusalt. Paar lihtsat vestlust võivad säästa hulga närvirakke, mis ei taastu, ja raha, mida tavaliselt napib.

AGU UUDELEPP,
kommunikatsiooniekspert

Hea Kodanik vaatas oma Rotermanni kvartali Vana Jahulao uues ühiskontoris ringi ja küsis asukatelt, mida on nemad hiljuti õppinud ning milliseid soovitusi annavad paremini õppimiseks.

Nii me õpime

Alari Rammo

Õpi küsima õppija küsimusi

Lugesin aasta alguses raamatut sellest, kuidas küsimused mõjutavad meie maailmatunnetust ning käitumist (M.G.Adams “Discover the Power of Question Thinking. Change Your Questions, Change Your Life”). Adams kirjutab, et igale mõttele ja olukorralõlgendusele eelneb küsimus (mõnikord alateadlik). Neid esitades ning seeläbi ümbritsevat mõtestades oleme kas õppija või kohtumõistja kingades. Rääkides probleemsetest olukordadest, ei liigu me lahenduste suunas nii kaua, kuni me ei esita õppija küsimusi.

Kõik tundub imelihtne ja loogiline. Ma usun, et enamik meist näevad end lahendustele orienteeritud õppijana. Aga kui tihti vaatame me tegelikult peeglisse, kui

seisame silmitsi emotsionaalselt keerukate probleemidega? Ning kes meile tegelikult sel hetkel vastu vaatab – õppija või kohtumõistja?

Just viimasel ajal olen kogenud, et keerukates situatsioonides enda mõtteid aulsalt ja hoolikalt analüüsid ei naerata mulle alati vastu entusiastlik õppija. Ja mõnikord olen neil hetkedel vajanud lisatõuet sõpradelt ja kolleegidelt. Kuid samuti olen ma tundnud, et selle tunnistamine enesele ning abi küsimine ei ole midagi häbenemisväärset, sest selles väljendub soov kasvada.

KAJA KUUSIK,
haridusprogramm SINA

Väldi tunnikontrolli efekti

Elamine ja hingamine on üks ja sama asi. Samuti on üks ja sama asi elamine ja õppimine. Koolis juhtub keeletundides tihti, et sõnad õpitakse selgeks täpselt üheks tunnikontrolliks ja nädala möödudes pole enam halligi meeles. Kirjeldatud käitumismuster kordub hilisemaski elus. Jälle algab tüli elukaaslasega samadel põhjustel kui aasta tagasi, taas toimub halvasti korraldatud konverents, ja nii edasi. Õppetunnid on läbitud, aga püsivalt meelde jätnud pole me midagi.

Elus aitab tunnikontrolli efekti vältida jäädvustamine. Näiteks kirja panemine võimaldab väärt kogemusi ka läbi mõtestada. Vorm pole oluline. Asjad, mida eelmist koolitust läbi viies hästi tegime, võib kirja panna märksõnadena. Mõtisklusi kaasvõitlejatest, kellelt oled kõige rohkem õppinud, tasub jäädvustada hoopiski esseevormis. Või miks mitte joonistada

õpetlik skeem, mis kirjeldab kogetud teekonda entusiastlikust kogukonnaliidrist läbipõlenud alkohoolikuni?

Raske ennast distsiplineerida? Luba näiteks oma (organisatsiooni) ajaveebis suure suuga välja, et hakkad regulaarselt õppetundide kohta sissekandeid avaldama. Või jaga tekste sõpradega ning küsi keefiriklaasi taga neilt tagasisidet. Ülevaidlemine, ülelugemine ja teised korradavad tegevused on õppimiseks sama olulised kui jäädvustamine.

Info raiub end terava kirvega meie elu nii arvutiekraanilt kui mobiiltelefonist. Meie endi õppimiskogemused jäävad niiviisi tahaplaanile. Jäädvustamine ja kordamine aitavad keskenduda isiklikule õpirännakule läbi oma elu.

JAAN APS,
Heateo Sihtasutus

Lisa sõnadele emotsioon

1. novembril Viljandis Minu Eesti eestvedajate kokkutulekul rääkis Exacti projektijuht Rode Luhaäär, kuidas oma ideid internetis levitada.

Iga e-turundusega alustav organisatsioon peaks kriitiliselt hindama oma kodulehte või paluma seda teha mõnel organisatsioonivälisel isikul – kas koduleht on lihtne, atraktiivne ja pakub uut infot. On vähe tõenäoline, et kodulehe esmakülastaja viitsiks end läbi kaevata pikast jutustavast veebitekstist, kus pole eristatud olulist vähem olulisest.

Kui kodulehe tegemine veel ees, saab abi tänapäevastest veebilahendustest, mis ei nõua eraldi programmeerimiskust – kodulehe võib teha tasuta veebihalduslahenduste edicypages.com või googlepages.com abil või ka Wordpressi blogimootorit kohandades, nagu on edukalt teinud näiteks Uue Maailma Selts.

Kodulehe olemasolu järel tasub pöörata pilk foorumite ja sotsiaalvõrgustike poole. Teemafoorumites on hea levitada oma sõnumit, lisades postituse jalusesse turundatava sündmuse veebilehe või organisatsiooni veebilehe aadressi, samamoodi tasub teha ka kõikide väljasaadetavate e-kirjadega. Oma organisatsiooni liikmete teavitamiseks on hea turunduskanal uudiskirjad, mille vahendusel pakkuda infot saabuvatest üritustest, kaasalöömisvõimaluste ja organisatsiooni tegevuse kohta üldiselt. Sotsiaalturundusega tasub samuti katsetada luues oma organisatsiooni Twitteri konto, Facebooki teemaleht või Orkuti grupp.

Läbivalt jäi kõlama printsiip *“words tell, emotions sell”* ehk turundus, sh ka internetiturundus töötab emotsioonidel ja sõnumit edastades tasub seda alati meeles pidada.

GEROLI PEEDU, Minu Eesti/EMSL

Õpitud peab teinekord vabanema

Usun, et õppimise eeltingimuseks on avatus ja alandlikkus – avatus märgata ja kuulata, alandlikkus end ümbritseva suhtes ja ära tundmine, et keegi, ka mina ise, pole kunagi “valmis”. See viimane tundub õppimisel isegi kõige suurema takistusena.

Mina õpin enim ümbritsevast keskkonnast, sealhulgas teistelt inimestelt – neid vaadeldes, neid kuulates, nendega vesteldes. Uued vaatenurgad ja ka teadmised sünnivad vestlustest, kus ma ei mõtle sellele, kuidas ise nüüd midagi “tarka” vastu pajatada, vaid kus ma püüan ka tegelikult

mõista oma vestluspartneri iga mõtteavaldust ja küsimust.

Vähem tähtis õpetaja pole ka muu elukeskkond, eriti loodus. Loodusest leian tihti elutarkust, mis vihjab, et kõigel elus toimival on oma roll, miski ei sünni ega hääbu põhjuseta. Töös Terve Eesti Sihtasutuse juures olen aru saanud ka “ära” õppimise vajalikkusest – et tervena elada, on vaja loobuda teatud hoiakutest ja harjumustest. On täitsa värskendav endalt mõnikord küsida, millest seniõpitud oleks aeg lahti saada?

MAIRI JÜRISKA, Terve Eesti Sihtasutus

Viimane loeng, ainult olulisest

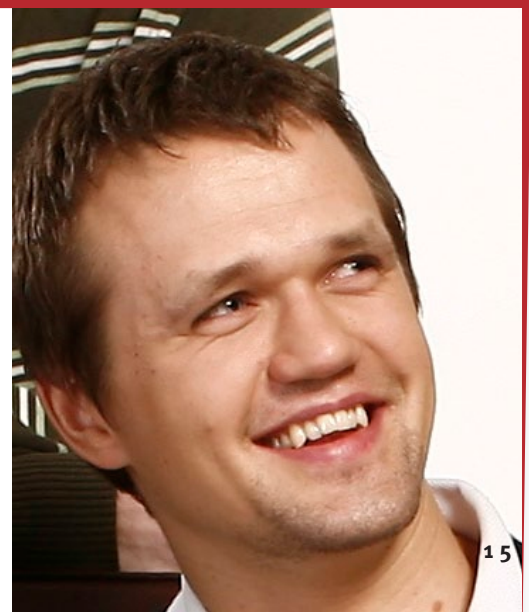
Soovitan vaadata Carnegie Mellon ülikooli professori Randy Pausch'i viimast loengut lapsepõlve unistuste saavutamisest. Leiate selle lihtsa vaevaga Youtube'ist. Video teeb eriliseks asjaolu, et see oligi armastatud õppejõu elu viimane täispikk avalik loeng. Aasta enne loengut sai ta oma arstidelt ravimatu vähi diagnoosi, “head” tervist lubati vaid loetud kuudeks.

Nii seisabki tunnustatud akadeemik auditooriumi ees ja räägib oma lapsepõlve unistustest, kuna ta tunneb, et see on vii-

mane oluline asi öelda oma üliõpilastele ja kolleegidele. Ta räägib oma saatusest, olles sellega täielikult leppinud ning tõdeb, et ta on elus saavutanud kõik, millest on unistanud. Temast kiirgab õnne ja rahulolu.

Väga harva kuuleb inimesi ennast väljendamas sellise siirusega – kõik tuleb otse südamest ja läheb ka otse südamesse. Minu jaoks on see loeng sellest, mis on elus kõige olulisem. Ehk leiate sealt midagi ka endale.

VILJO VABRIT, Noored Kooli Sihtasutus

Vaata alati kingitud hobuse suhu

Kui tähtpäevadeks susside-tasside kinkimine ei paku rõõmu, soovitab **RIINA KUUSIK** MTÜst Mondo mõelda eetiliste kingituste peale. Valida on näiteks loomad või kursused, mis aitaksid mõnel Aafrika lesknaisel ära elatuda, aga kinkida saad ka välikäimla ja miinivaba tee.

Mida sina isale isadepäevaks kinkisid? Järjekordse haamari või õngeridva? Mitu retsepti- või elulooraamatut oled sa oma emale või õele viimaste aastate jooksul kinkinud? Mida plaanid kinkida kallimale jõulude puhul või sünnipäevaks? Kümnnenda parfüümipudeli või koeranäoga nunnud toasussid, mille ta mõru naeratuse saatel vargsi diivani alla nihutab?

Ärge mõistke mind valesti – kinki saada on imehea. Kinkida veel parem. Andmisrõõmust teatavasti mõnusamat tunnet ju

polegi. Aga mida kinkida inimesele, kel on kõik juba olemas, et endal oleks süda rahul ja saaja ei peaks talle ülearuste vidinatega riiulitolmu koguma või prügikasti täitma?

Ehk aitab peatselt algaval stressirohkel jõuluostude hooajal selles küsimuses ja edaspidigi MTÜ Mondo loodud eetiliste kingituste veebipood. Jäta mõttetu jõuluvidin sel korral poest ostmata ning väljenda oma meelsust, valides konkreetse ja väga praktilise asja inimesele, kes seda tõeliselt vajab.

Kuidas suhtuks sõber sinult saadud kaar-

ti, mis teatab, et oled teinud talle jõuluringi – härja ja adra, mille abil saavad Põhja-Ghana Kongo küla lesknaised uue vihmaperioodi alguses põldu üles teha? Või mida arvab su kallim jõulukaardist teatega, et ostsid kitse, mis aitab samadel lesknaistel suurendada oma piskut sissetulekut? Seliseid eetilisi kingivalikuid just veebipood www.muudamaailm.ee pakubki.

Lapsed kooli, vanematele tööd

Selle aasta algusest toimetab meie Ees-

ti oma MTÜ Mondo Põhja-Ghana Kongo külas, kus sel sügisel alustas kooli 56 orvuks jäänud last. Eestlaste abiga, muide. Lisaks laste haridustee toetamisele saab nüüd ka eetiliste kingituste abil kaasa lüüa MTÜ Mondo arengukoostööprojekti “Kingitus lähedasele – abi kaugelt”.

Idee on osta veebipoest eetilisi ja väga praktilisi kingitusi kaugel Aafrikas elavate perede ja kogukondade toetuseks. Sa saad ise valida sisu ja hinna järgi omale sobiva kingi – hinnad varieeruvad 50st 500 kroonini, kingid kitsest ja kanast IT kursusteni.

Mondo jätkab Põhja-Ghanas asuva kogukonna toetamist, kuni pered suudavad iseseisvalt toimida ega vaja enam tuge teisest maailma otsast. Tulevikus on plaan laiendada aga nii kingituste valikut kui piirkondi, kuhu konkreetne abi jõuab.

Niisiis – kui sa murrad järgmisel korral pead, milline oleks vääriline kingitus mehelikule mehele, siis kaalu võimalust pakuda talle 100 meetrit miinivaba teed või välikäimlat. Kindla peale on see toasussidest meelde jäävam ja mis peamine – hulga väärtuslikum.

Spikker eetilise kingi tegijale

Klõpsa saidile www.muudamaailma.ee ja vali sobiv kink alljärgnevast valikust:

- Kits
- Kana
- Siga
- Tööriistad ja seemned
- Härg ja ader
- Eesel ja käru-vanker
- Raamatud koolile
- Spordivarustus koolile
- Mänguasjad lasteaiale
- Esmaabipakid peredele
- Korvipunumise õpe
- Seebitegemise õpe
- IT kursused

Eeltäidetud maksekorralduse ja pangalingi abil saad teha ülekande MTÜ Mondo kontole, sisetada andmed kingi saaja kohta ning sinu postkasti laekub e-kaart, mille saad saata otse sõbrale või välja trükkida ja isiklikult üle anda.

MTÜ Mondo saadab kogutud raha kord aastas Kongo küla lesknaiste grupile, kes ostab selle eest vajalikku kraami.

Kingituste summad on erasikutele ja ettevõtetele maksuvabad annetused juhul, kui teatud Mondole kinkija isiku- või registrikoodi. Vaata tulumaksusoodustusest lähemalt www.ngo.ee/ annetajale.

Teisi eetilisi kingipoode
www.ethicalgifts.co.uk
www.presentaid.org
www.toisenlainenlahja.fi

Mäng, mäng, mäng, on arvutiga inimese töö

Osalemine ja kaasamine toimub ka kõigil neil veebilehtedel, kus inimesed pealtnäha vaid rõõmsalt aega veedavad, ütleb **HILLE HINSBERG**, kes töötab Riigikantseleis kaasamise ja kodanikuühiskonna heaks. Kodaniku osalemine riigi asjades võiks olla sama lihtne ja miks mitte ka lõbus, leiab ta.

Võrgus on lahe igasugu asju näppida ja liigutada – ehk niisama mängida. Ühest küljest on interaktiivne veeb hea tubane meelelahutus, teisalt ka turvaline, sest virtuaalses keskkonnas ju pärisasju muuta või päriselu mõjutada ei saa. Või siiski?

Kõige popimad portaalid on need, kus sisu on kasutajate endi loodud. Kus saab klikkida, üles ja alla laadida, hinnata, hääletada ja kommidada. Youtube ütleb juba nimega, et sina, palun, kasuta seda toru oma klippide jaoks.

Mida teeb firma, kelle nimi Cheezburger (inglise keeles “juustuburks”)? Nalja muidugi! Veebilehtedega proovivad nad oma sõnul “teha inimesi iga päev viieks minutiks õnnelikuks.” See on lubadus, mille õnge läheb vähemalt 11 miljonit külastajat igas kuus.

Neid naljakaid pilte, klippe ja lugusid

hindab ja hääletab rohkem inimesi, kui on mõne suur-riigi valimistel kokku osalejaid. Sealjuures on sisu puha kasutajate enda tehtud ja üles laetud. Naljapiltide lehel seisavad ka lihtsad õpetused selle kohta, kuidas pilt leida, sellele lõbus tekst lisada ja veebi riputada ka ilma igasugust erioskusi või tarkvara omamata.

Rõõmsalt maailma parandama

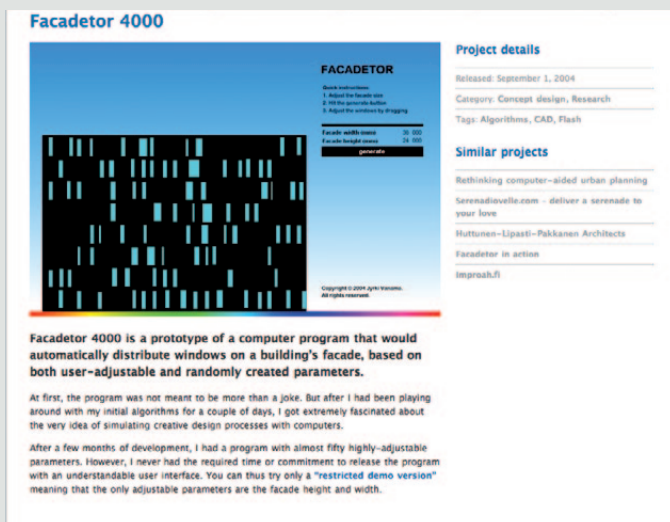
Neile, kes naljalugudele ja videoid-pidi surfamisele eelistavad maailma parandamist, on pakkuda trobikond saite, kus saab mängida tõsiste asjadega.

Teid huvitavad kliimamuutuse mõjud? Palun, kasutusel on mitmed keskkonnad, mis aitavad huvilisel kaasa rääkida näiteks selle üle, kuidas vältida üleujutusi. Virtuaal-mõttetalgud on algamas Hamburgis, et mõelda välja lahendusi Elbe jõe tulva-

vete taltsutamiseks. Sedasama osalusveebi www.buergerhaushalt-hamburg.de kasutas Hamburgi linn ka koos kodanikega eelarve üle arutlemiseks. Inimesed said ise teha oma valiku. Kui nad suurendasid toetust jalgpalliklubile, siis pidid sama suure summa mujalt ka vähemaks võtma – kas ooperimaja rajamiselt või politseinike palkadest. Tundub nagu mäng, aga annab hea kogemuse otsuste tegemise keerukusest.

Või siis võtkem linnaplaneerimine. Facadator on CAD (arvuti abil projekteerimise) lahendus, mille võttis kasutusse Soome keskkonna-organisatsioon Dodo (www.dodo.org).

Sellega saab planeerida linnaruumi ehk joonistada arvuti abil päris-keskkondi. Näiteks on Dodo teinud nii, et kõigepealt võtavad inimesed tavalised klotsid ja legod ning panevad omavahel aruta-

des kokku just sellise keskkonna, mis neile ühiselt meeldib. Siis saab arvutiga selle kenasti projektiks vormistada, seejuures on lihtne ehitisi protsessi käigus muuta. "Algul lõin selle programmi lihtsalt naljaviiluks," ütleb Facadetori isa Peter Tattersall. Klotsidega mängimisest sai aga mõnusam linnaruumi kujundamise vahend.

100 000 inimese mängulust

Eesti edulugu, e-hääletamist on mujal maailmas peetud naljaks või eksperimentiks, mis justkui õonestaks püha demokraatiat. Skeptikud kahtlevad, kas niimoodi ei muutu valiku tegemine kodanikule liiga lihtsaks, liiga mugavaks, liiga ... virtuaalseks? Kui inimene harjub klikkima rahvaesindajat samamoodi nagu lahedat nalja või videoklippi, kas siis väheneb valiku väärtus? Kas oma hääle andmist kui kodanikuõigust hakatakse võtma kergekäeliselt ja möödamattes?

Või ehk juhtub hoopis nii, et kuna osalemine on lihtne ja mugav, siis soovib oma hääleõigust kasutada rohkem inimesi? Viimastel valimistel antud üle saja tuhande e-hääle paistab seda mängulusti tõendavat.

Nii tulebki välja, et õnnestunud ja populaarsed päris-asjad on samuti kasutajate loodud, nagu virtuaalmaailmas. Valimistel antud e-häälel on täpselt sama kaaluga, kui pastakaga paberile kirja pandud number. Kodaniku häälel on aga riigi alustala.

Vaikselt, aga visalt on tehnomaailm riigiasjadesse imbutunud. E-riik ei tähenda üksnes mugavamaid teenuseid (nagu tuludeklaratsiooni esitamine), vaid paremat suhtlust kodanike ja riigi vahel.

Sotsiaalne meedia loob võrgustikke, viikid ja feissbukid annavad võimaluse infot luua ja jagada, ja kui inimene neid hea meelega kasutab, siis miks mitte ajada nende kaudu ühiskonnale olulist asja? Näiteks aktiivse kodanikuna avaldada osalusveebis oma arvamust riigi otsuste suhtes.

Teate, mida soovitas Cheezburgeri tegevjuht Ben Huh valitsustele mis tahes riigis? Tema meelest tuleks tehnoloogiat kasutada kodanike elu kergemaks tegemiseks. Võtke inimeste jaoks barjäärid maha, ütleb ta, tehke poliitikas ja riigiasjades osalemine lihtsaks. Looge mugavaid võimalusi oma hääle kuuldavaks teha.

Üritame, härra Huh, õpime ja üritame.

Osalusveeb osale.ee uue näoga

Osale.ee on kanal, et suhelda riigiga – kas siis ametnikega ministeriumitest või Riigikogust.

Veebis on pidevalt ülal otsuste, näiteks eelnõu või arengukava kavandid, mille suhtes saab oma arvamuse välja öelda. Igaüks saab esitada valitsusele ideid ja ettepanekuid ning koguda neile hääle ja kommentaaride abil toetust.

Tänu kasutajate ettepanekutele on uuendatud osale.ee kujundust, mis peaks tõstma kasutusmugavust. Juhised leiab nii videote kui ekraaniviisorite (screencast) kujul.

Huvitavat teemat on nüüd lihtsam teistega jagada, linkida sisu Facebooki või saata sõbrale Twitteri või e-postiga.

Osalusveeb jõudis parimate projektide hulka Euroopa e-halduse auhindade konkursil (European eGovernment Awards) ning pälvis hea tava märgi Good Practice 2009 kodanike kaasamise kategoorias.

Osalusveebi eeskujul avas kodanike ettepanekute esitamise portaali näiteks Sloveenia valitsus: <http://predlagam.vladi.si/>

AIN AAVIKSOO ja **ANNIKA UUDELEPP** poliitikauuringute keskusest Praxis osalesid Minu Eesti analüüsirühmas ja teavad nüüd, mis oli mõttetalguliste sõnum ühiskonnale. See on inimeste selge ja ühene valmisolek võtta vastutust ja tahe sõna sekka öelda.

Eesti ühiskond on valmis, vaja rohkem visiooni ja väärtusi

Tänavu 1. mail mõtles pea viiesajast Minu Eesti mõttekojas umbes 11 000 inimest sellest, kuidas muuta Eesti paremaks ning nüüdseks on ideepangas ligi 5000 ideed. Oktoobri lõpul valmis sellest kõigest analüütiline kokkuvõte, mis näitas arutatud ideede laiemat tähendust ja üldistas sõnumi Eesti ühiskonnale.

Mõttetalgute tulemuste analüüsi kavadades oli suurimaks väljakutseks see, et keegi täpselt ei teadnud, milliseks kujunevad talguliste mõtete kirjalikult väljendatud tulemused. Lõpuks tähistati vestlusringide kokkuvõtted Praxise ja Faktum & Ariko koostöös 132 märksõnaga, mis koondati kokku 35 sarnaseid märksõnu sisaldavaks valdkonnaks.

Lisaks valdkondadele märgistati vestluste sisu selle kohta, millisel tasandil nähti probleemi lahenduse vajadust; mis laadi olid pakutud lahendused; millised olid ressursid, mille kasutamist nähti lahendusena; millisena nähti uut kujunevat olukorda ning kas arutletud teemad olid seotud majanduskriisi või Euroopa Liidu institutsioonide vahendite kasutamisega.

Märksõnade abil tekkis Praxise analüüsirühmal koosseisus Andres Kõnno, Evelin Pullerits, Annika Uudelepp ja Ain Aaviksoo võimalus arutelude sisu omavahel võrrelda ning leida käsitletud jututeemade vahelisi seoseid. Üldistavate järeldestena koorus välja kolm põhilist sõnumit, millel on tõepoolest oluline tähendus kogu Eesti ühiskonnale.

Võimekus ja valmisolek

Esiteks selgus, et kõikides maakondades on olemas võimekus ja valmisolek panustada oluliste probleemide lahendamise ning üle Eesti olid inimeste nägemused probleemidest, nende lahendustest ja selleks vajalikest ressurssidest valdavalt sarnased. Teisisõnu võib üsna kindlalt väita, et mõttetalgute taotlus ärgitada kodanikuühiskonna eestvedajaid dialoogi pidama oli edukas kõigis Eesti piirkondades.

Samuti lisab see julgust väita, et niisugust ressursi tuleks senisest rohkem kasutada – kodanikud on valmis panustama ning neil on huvi oma kodukoha arengus kaasa lüüa. Selleks on tarvis luua sobilikud koostööviisid ning kaasata elanikke tõhu-

samalt. Ka näiteks Praxise hiljuti valminud analüüs avalike teenuste osutamisest koostöös kodanikeühendustega näitas, et ühendused osutavad enam kui pooltes omavalitsustes elanikele mõnda avalikku teenust.

Teine mõttetalgute äärmisel positiivne tulemus oli see, et kõige sagedamini nähti arutatud probleemide lahendusena just hoiakute ja käitumise muutust, alles seejärel uue toote-teenuse arendamist ja kordades vähem seaduste muutmist. See on vastupidine levinud uskumusele, et kodanikena probleemidele lahendusi otsides nõutakse vaid raha ning omale soodsamaid õigusakte. See on selgelt ühiskonna küpsemise märk.

Võiks öelda, et Eesti ühiskond on sisuliselt põhistruktuuride poolest valmis ning nüüd on riigi elanike arvates vaja tegeleda struktuursete reformide kõrval palju enam visiooni loomisega. Oluline järeldus võimutasandi jaoks on vajadus pöörata senisest oluliselt enam tähelepanu väärtuste kujundamisele, mitte üksnes materiaalsetele või regulatiivsetele abinõudele. See on ka praktiliselt võimalik, kui teha lahenduste leidmiseks koostööd kodanike ja nende ühendustega.

Kohalikud probleemid

Kolmandaks ja meie hinnangul olulisima praktilise väärtusena selgus, et Eesti aktiivsed inimesed on valmis palju rohkem võtma vastutust ja näitama üles initsiatiivi oma kogukonna või valla tasandil probleemide lahendamiseks. Seda näitas nii probleemi käsitlemise tasand, välja pakutud lahenduste ja ressursivajaduse iseloom kui ka aktiivne iseenda ja kaaskondsete rolli rõhutamine kõikidel puhkudel.

Kui kõrvutada seda meie esimese tähelepanekuga, et niisugune valmisolek on

Mille teeme ära järgmisel aastal?

See on viimasel ajal üks enimesitatud küsimusi Teeme Ära toimkonna liikmetele. Räägitud on eestlaste ja venelaste koostegemistest, muinasväärtuste taastamisest, heakorraldustest jpm. Minu Eesti eestvedajate kokkutulekul pakuti veel välja üle-eestiline jah-päev, mil ei kritiseerita üksikuid ja kõikidesse uutesse ideedesse ja mõtetesse suhtutakse positiivselt. Samuti projekt “Lähme külla”, kus üksikuid mittetundvad pered läheksid külla ja avardaksid oma maailmapilti. Arutlust väärt on ka ideed “Seeme mulda”, mis aitaks kasutusele võtta reformimata riigimaa, kus ühiselt endale talvevarusid kasvatada.

Mida võiksime sinu arvates järgmise aasta 1. mail ühiselt ette võtta? Kirjuta sellest www.minueesti.ee lehel.

ANNELI OHVRIL

olemas kogu riigis, võib julgelt sõnastada mõttetalguliste sõnumi otsustajatele: tuleb aktiivselt luua tingimusi kohalikele tegevustele ehk delegeerida valikute tegemine ja ressursside üle otsustamine kohalikele tasandile koos elanike kaasamisega.

Põhimõtteliselt tähendab see otsustamise tsentraliseerimise ümberpöörämist ehk teisisõnu riigivalitsemise lihtsamaks muutmist. Praktiliselt võiks see realiseeruda kohalikul tasandil ning kodanike kaasamisel otsustusõiguse (sh rahalise iseseisvuse) suurenemisega, aga samuti väiksemas mastaabis toimuvate kokkulepete reeglite lihtsamaks muutmise, võrreldes üleriigiliste tegevustega.

Minu Eesti töötubade näitel peaks otsima võimalusi kohaliku toidu ringluse võimaldamiseks teistsuguste reeglite alusel kui Brasiilia banaanide müügi korraldamine Mõniste külapoes. Niisamuti võiks töötuste vahendamist kogukonnas reguleerida muude reeglitega kui tüüpilisi töoandja-töövõtja suhteid.

Siin sobib meenutada Indrek Neivelti näidet presidendi kärajatel SKP fetišeerimisel põhinevast majanduskäsitlusest, mille kohaselt naabrite omavaheline teenuseosutamine muru niitmise ja lapsehoiuteenuse vahetamise näol on ühiskonnale "kasulik" vaid siis, kui see toimub äritegevusena koos kohustusliku maksu-

Head ideed saavad tuult tiibadesse

Kampaaniaga "Toeta head Eesti algatust" kutsuvad EMT ja Minu Eesti detsembris kõiki eestimaalasi telereklaamide vahendusel toetama traditsioonilises heategevuskampaanias tänava mõttetalgutest välja kasvanud häid algatusi. Kõigi annetajate vahel loositakse iga päev välja viis Nokia 2730 Classic mobiiltelefoni.

1. novembril toimunud Minu Eesti eestvedajate kokkutulekul andsid osavõtjad oma hääli kampaaniasse sobivatele projektidele. Neljale populaarsemale valmistavad EMT ja reklaamiagentuur Division reklaamklipid. Nii hakkavad detsembris tele vahendusel toetust koguma mahetoitu talunikelt linnainimestele vahendav MTÜ Tagurpidi Lavka, isata laste toetusisiku leidmise programmi organiseeriv MTÜ Isata Laste Heaks, Aruküla noortepark ja laste loovus- ja töötoad Ida-Virumaal.

Spetsiaalses toetusveebis saavad toetust koguda ka sellised projektid nagu Viljandi Vanalinna Seltsimaja, Piibe Baeri mõis ja ainulaadne Ajatee, Spordiaasta 2010, Rakvere Lille Kool, Kogukonnafond Järvamaa Pärandi Sihtkapital, Lilli küla seltsimaja ja spordihoone ning miljöötaraapia keskus Peedu kirjanikemajas.

ANNELI OHVRIL

koormaga.

Tegelikult võib kõigi Minu Eesti mõttealgute tulemusena tekkinud algatuste teel leida just selliseid takistusi, mis on tingitud üleliia koondatud ja seetõttu spetsialistide-kesksest otsustusprotsessist. Olgu selleks puude istutamine Lasnamäele, üle Eesti varemest vabanemine või midagi muud.

Aktiivsete kodanike poolt loodud lahendusi mõnele inimeste jaoks olulisele probleemile tuleks võimuesindajatel näha kui abikätt, mida tuleks tunnustada ja al-

gatustele kaasa aidata. Nii väheneks ka vajadus paljusid küsimusi keskselt korraldada, millega paratamatult kaasneb hulk asjaajamist.

Minu Eesti mõttetalguliste sõnum on selge ja tugev: otsustamine peab tulema inimestele lähemale, sest huvi ja soov aidata kaasa probleemide lahendamisele ning Eesti elu edendamisele on olemas. Inimesed ootavad, et neid rohkem usaldatakse ja võetakse täieõiguslike partneritena.

1. novembril Viljandis toimunud Minu Eesti eestvedajate kokkutulek.

Carl-Johan Sveningsson'i fotod

Tal oli unistus

Jelizaveta Nikolajeva unistas rohelisemast Lasnamäest. Minu Eesti inimesed aitasid sel teoks saada. **LIISA SVENINGSSON PAST** pani end esimesel tõeliselt sügisvihmasel päeval soojalt riidesse ja läks vaatama, kuidas paari tunniga üks park 300 puu võrra rikkamaks sai.

Tibutav külm sügisvihm, kaugelt merelt tugevust koguv tuul, põlvini sopased patentnahast säärsaapad kellegi jalas. Lasnamäe paneelmajad, mudased ämbrid ja rasked labidad. Grafiiti pargipingil ja mänguväljakul. Ilm on hall, majad on hallid, meeleolu ei jää kümnete kortermajade vahele Tondiloo parki jõudes sellele hallusele kuidagi alla.

Seda enam torkavad kõige selle vahel silma naeratavad inimesed. Kokku lausa tuhatkond, kes ühe oktoobrikuu lõpu laupäeva lõunaga istutasid sinnasamasse parki 300 uut puud.

Tuldi perekonniti, tuldi sõpradega, tuldi noorterühmadega või naabreid kaasa tõmmates. Kuulda oli vene, eesti, aga ka inglise keelt. Ja tulijaid oli kindlasti kaugemaltki kui Lasnamäelt. Eesmärk kõigil üks: puud istutades Lasnamäe üks sammuke rõõmsamaks elukeskkonnaks muuta.

Kõik sai alguse ühe noore naise unistusest, mille ta end Minu Eesti mõttetalgutele kirja pannes välja julges öelda: et Lasnamäe oleks rohelisem. “Mul oli õhtuti lihtsalt igav ja siis mõtlesin, kuidas ma saaks kasulik olla,” ütleb suurelt unistanud Jelizaveta Nikolajeva. “Kodu lähedal ringi vaatamine on vähemalt lõpuni aus,” põhjendab ta just Lasnamäe rohestamise unistust puuistutusaktiooni lõpupingutust vaadates.

Jelizaveta ei varja, et oli mures, kas inimesed üldse kohale tulevad. Seda suurem oli üllatus 25. oktoobril, kui Priisle keskuuse juurde kogunes puuistutajaid oodatust kordades rohkem. “Inimeste hea tahe andis mulle ideid juurde,” ütleb rohestamise eestvedaja. Tartus sündinud ja lapsena Nõmmel elanud Jelizaveta õhkab vihmamärjal Lasnamäel ringi vaadates: “Ma olen siin õnnelik!”

Seega on loomulik, et Päästeametis peamiselt kontoritööd tegev naine tahaks oma kodukandis edasi tegutseda, kuid ta ei ole nõus veel oma järgmisi plaane avama. Ütleb vaid, et ta ei kavatses piirduda vaid puude ja lillede istutamisega ning ehk kasvab mõni algatus Lasnamäelt väljagi. Esialgu hindab ta, et ka vaid Lasnamäe rohestamine on vähemalt viie aasta töö.

Hea kodaniku
TÖÖRIISTAD

Hea kodaniku taimelava

**Kuues Eesti kodanikuühiskonna konverents
26. november, Tallinn, Swissôtel**

“Hea kodaniku taimelava” jätkab sealt, kus kaks aastat tagasi viienda konverentsiga lõpetasime. Siis arutasime üksikisiku – hea kodaniku – rollist ühiskonnas muutuste eestvedajana ning küsisime, kas on võimalik olla hea kodanik projekti korras. Sel korral keskendume kaevamisele, kust kohast head kodanikud tulevad ning kuidas luua selliste inimeste kasvuks head keskkonda.

Vaatleme põhjalikumalt viit heade kodanike kasvukeskkonda: pere, kool, meedia, töökohad ja vabaihendused. Kuulame viit videointervjuud ja meie oma praktikuid, ning mõtleme koos, kuidas tuua uusi tuuli Eesti kodanikuharidusse.

Kava

9.23 Registreerimine ja hommikukohv

10.00 Hea pinnase ettevalmistamine

Konverentsi avab EMSLi nõukogu esimees Maarja Mändmaa “Hea kodaniku kasvamine ja kasvatamine” Urmo Kübar, EMSLi juhataja “Kus me Eesti kodanikuharidusega oleme?” Siim Kiisler, regionaalminister

Taimelavad: pere ja meedia

Kuidas aitab heaks kodanikuks kujuneda meid igapäevaselt ümbritsev? Algab kõik kodust? Milline on mõju meie vanemate, sugulaste? Ja kuidas heaks kodanikuks kasvamisest toetab või takistab meedia, meie loetavad veebipäevikud ja külastatavad suhtlusportaalid?

Videointervjuud: Lõuna-Aafrika kirjaniku Eric Miyeniga vestleb EMSLi nõukogu liige Kristina Mänd ning Venemaa inimõiguslase Ljudmilla Aleksejevaga ERRi korrespondent Kris-ter Paris. Arutelu juhatavad EMSLi nõukogu liige Barbi Pilvre ning ajakirjanik, eelmise konverentsi vaatleja Natalja Kitam.

12.00 Kohvipaus

12.30 Taimelava: kool

Sageli peetaksegi kooli heade kodanike ainukeseks kasvulavaks – on ju koolis ühiskonnaõpetuse tund ja mitmeid huviringe, kui veab, siis varivalimisedki. Aga kui suurt osa potentsiaalset me seal kasutame?

Videointervjuu: Tai Kuningriigi kooliomaniku, ettevõtja ning Eesti aukonsuli dr Virachai Techavjitiga vestleb (aja)kirjanik Mai Loog. Arutelu juhatab Viljo Vabrit sihtasutusest Noored Kooli.

Taimelava: töökoht

Kas neid, keda kool ega vanemad harinud pole, on võimalik töökohas mõjutada? Kas keegi tunneb kedagi, kes on teinud töödandja suunamisel ühiskonna heaks vabatahtlikku tööd?

Videointervjuu: USA sotsiaalse ettevõtja Siobhan Canty'ga vestleb ERRi korrespondent Neeme Raud. Arutelu juhatab Mairi Jüriska Terve Eesti Sihtasutustest.

14.30 Lõuna

15.30 Väetamine ja viljade imetlemise hetk

Kultuuriminister Laine Jänes annab üle aasta kodaniku auhinna

Taimelava: vabaihendused

Milline on kodanikeühenduste roll kodanikuhariduses? On see pelgalt meelete, et seltsis või kogukonnas tööd tehes ... Millised on meie jaoks järgmised sammud?

Videointervjuu: Suurbritannia organisatsiooni Young Foundation juhi Geoff Mulganiga vestleb Artur Taevere (Teach for All). Arutelu juhatab EMSLi nõukogu esimees Maarja Mändmaa.

17.00 Lõpukõne ja vastuvõtt

Kaamerate ja mikrofonidega viies maailmajaos

Sel aastal on majandussurutis esitanud väljakutse ka konverentsi välisesinejate traditsioonile. Kaugetest külalistest loobumine oleks küll mõistlik konverentsi ökoloogilise jalajälje suuruse osas, ent kuna me ei tahtnud rahvusvahelist mõõdet kaotada, toome seekordsed välisesinejad osalejateni videointervjuudena. Nõnda on välisesinejate hulk ja haare lausa konverentside ajaloo suurim – neid on viis, kõik erinevatest maailmajagudest.

Ljudmilla Aleksejeva

Venemaa vanemaid inimõiguslasi Ljudmilla Aleksejeva on alates 1960. aastatest võidelnud vahistatud teisitimõtlejate üle õiglase kohtupidamise ning meedia objektiivsuse eest. Aleksejeva juhtis koos Garri Kasparovi ja Georgi Sataroviga Venemaa kodanikekongressi, kuid lahkhelide tõttu Kasparoviga lahkus sellest mullu. Aleksejeva on kriitiline Kremli inimõiguste poliitika suhtes ja süüdistanud valitsust ekstremistide julgustamises oma natsionalistlike poliitikatega nagu grusiinide massiküüditamine aastal 2006, politseireidid turgudel töötavate välismaalaste vastu ning Venemaa tegevus Inguššias. Ta on Venemaa juhtiva inimõiguskeskuse Memorial liige, mis sai tänavuse Sahharovi-nimelise mõttevabaduse preemia.

Konverentsil näeme rahvusringhäälingu korrespondenti Krister Parist vestlemas Ljudmilla Aleksejevaga meediast, sõnavabadusest ja inimõigustest Venemaal.

Siobhan Canty

Sotsiaalne ettevõtja Siobhan Canty on USAs tuntud kui uute tuulte tooja äri- ja kolmanda sektori partnerluses. Olnud pikka aega organisatsiooni Greater DC Cares tegevjuht, loodi tema juhendamisel partnerlusprogrammid, mis võimaldasid vabatahtlikkuse alusel toimivaid konsultatsioone, äriettevõtete ja kodanikeühenduste juhtide vahetusi ning teisi partnerlusvorme. Seeläbi suurendas Greater DC Cares oma kogukonnainvesteeringuid 400 000 dollarilt kuuele miljonile, teenides riikliku innovatsiooniahinna.

Täna on ta asutanud oma sotsiaalse ettevõtte Philanthropic Revolution ning Canty töötab ka CSR-juhina organisatsioonis The World Benefits, et uuenduslike partnerlusideedega äri- ja kolmanda sektori vahel jätkata.

Canty on veendunud, et koostöö peab olema kasulik mõlemale poolele ning kasu ei saa seisneda üksnes heas enesetundes, vaid selle tulemusena peab nii äri- kui kolmanda sektori organisatsioonide tegevus realselt ja mõõdetavalt paranema. Oma intervjuus rahvusringhäälingu korrespondendile Neeme Rauale räägib Siobhan Canty töökohtade rollist heaks kodanikuks kasvamisel.

Vaatlejad

Nagu ikka, on konverentsil kohal vaatlejad, ent seekord uuel kujul: IT-ajakirjanik Henrik Roonemaa hoiab välisilma konverentsil toimuvaga kursis Twitteri vahendusel, poliitik Evelyn Sepp kasutab samaks blogosfääri ning Jaan Pehk tõlgib toimuvat kohapeal muusikalisteks väikevormideks. Konverentsi lavastamisel on meile abiks Mart Kase ja noored näitlejad.

Eric Miyeni

Eric Miyeni on Lõuna-Aafrika Vabariigis tuntud väga mitmes rollis. Temalt on ilmunud üks luulekogu ja ühiskonnakriitiline bestseller “O’Mandingo! Only Black at a Dinner Party”, kolmas raamat “A Letter from Paris” ilmub veebruaris. Paljud lõuna-aafrikased teavad teda aga hoopis kui filmi- ja telenäitlejat, eriti peaosalisena teleseriaalis “Molo Fish”. Ta on tegutsenud reklaamimaastikul ja meediasuhete valdkonnas, õppinud õigusteadust ja praeguseks on tal oma kommunikatsioonifirma Chillibush. Ning lisaks on ta kuulnud teravkeelse raadio- ja telesaatejuhina.

Miyeni intervjuueeris EMSLi nõukogu liige Kristina Mänd, et rääkida pere rollist heaks kodanikuks kasvamisel eelkõige ühiskonnas, mis on läbi elanud suuri poliitilisi ja kultuurilisi muutusi. Video valmis LAVi vabaühenduse Hillside Digital lahke abiga.

Geoff Mulgan

Uuendusmeelne Geoff Mulgan on Suurbritannia mõjuka organisatsiooni Young Foundation juhataja, kus on rohkem kui pool sajandit kogemust sotsiaalse innovatsiooni, sotsiaalse ettevõtluse ja poliitikalukujundamisega hariduse, tervishoiu ja vaesusega võitlemise valdkondades. Enne Young Foundationi tulekut töötas Mulgan Briti valitsuse juures, muuhulgas strateegia-büroo juhataja ja poliitikanõunikuna peaministri büroos. Tema viimased teosed on “The Art of Public Strategy” (2009) ja “Good and Bad Power: the Ideals and Betrayals of Government” (2006). Lisaks nõustab Mulgan Austraalia peaministrit Kevin Rudd’i, tegutseb külalisprofessorina mitmetes ülikoolides ning on esinenud konverentsil TEDGlobal.

Videos vestleb Geoff Mulgan Heateo Sihtasutuse endise juhataja Artur Taeverega, kes töötab nüüd Londoni organisatsioonis Teach For All. Intervjuu läbivateks teemadeks on kodanikuharidus ja kriisid toimetulek kodanikeühenduste võtmes.

Virachai Techavijit

Alates 1994. aastast on dr Virachai Techavijit tuntud rahvusvahelise kooli Regent’s Schools omanik Bangkokis, kus ta on toetanud ka Eesti noorte õpinguid kokku ligi kahe miljoni krooniga. Kümmeaastat on ta tegutsenud Eesti aukonsulina ja saanud tsunamiohvrite abistamise eest Eesti Punase Risti III klassi teenetemärgi.

Hariduselt raamatupidaja, on Techavijit tegutsenud märkimisväärsel ametikohtadel: erinevate Tai ettevõtete juhatustes, mainekates USA ülikoolides, juhtinud Tai Pankurite Liitu ning olnud aastakese ka Tai peaministri nõunik.

Videos arutleb dr Virachi Techavijit kooli rollist ja kodanikuks kasvamisest Tai Kuningriigis. Teda usutleb Bangkokis elav filosoofiadoktor ja (aja)kirjanik Mai Loog.

Konverents laieneb

Varasema kahepäevase Tallinna-ürituse asemel peetakse tänavu pealinnas vaid konverentsi üks päev, teine päev aga viies maakonnas, kus arutatakse samuti kodanikuhariduse teemal: mida ära teha oma kodukohas? Esimene neist toimus 19. novembril Paldiskis, tulekul on 28. novembril Pärnus, 2. detsembril Kuressaares, 4. detsembril Võrus ning uue aasta alguses Rakveres. Kohalikel konverentsidel osalemine on tasuta.

Konverentside ühiseks nimetajaks on “Hea kodaniku tööriistad”. See märk hakkab edaspidi tähistama kodanikuühiskonna visiooni-üritusi, kasulikke trükiseid ja muid vahendeid, mis aitavad heal kodanikul kasvada. Sest nagu teame, hea kodanik õpib kogu elu.

SISEMINISTEERIUM
Estonian Ministry of the Interior

KÜSK Kodanikuühiskonna
Sihtkapital

Balti-Ameerika Partnerlusprogramm

Integratsiooni
Sihtasutus

KULTUURIMINISTEERIUM

EMSLi koolitusjuht **ELINA KIVINUKK** selgitab, miks peaks koolituse hindamine olema pärisosa koolitusest, mitte formaalne lisa projekti aruandele.

Seal, kus lõpeb koolitus...

Kui mitte muud, siis kindlasti on Eesti kodanikeühendused rahastajailt õppinud üht: hindama ja tagasisidet küsima. Või vähemalt on nad aru saanud, et see on oluline (sest muidu peab äkki toetuse tagasi maksma).

Hindamist tuleks pidada koolituse lahutamatuks osaks aga hoopis seetõttu, et tagasiside on oluline nii koolitajatele kui osalejatele. Paludes näiteks viimastel tagasi mõelda, milline oli koolituse kasutegur, kuidas see aitab kaasa nende igapäevastele tegevustele? Milliseid uusi teadmisi saadi, milliseid oskusi omandati, mille peale enam mõtlema jäädi?

Hindamise meetod oleneb konkreetse koolituse õhkkonnast ja läbiviija stiilist, aga põhiülesandeks on panna osalejad veidi mõtlema, et koolitusele ei tulnud niisama, vaid see peaks andma kasu edaspidiseks.

Ilus hüvastijätt

Härdameelsematele peaks koolituse lõpus pakkuma ka emotsionaalseid rituaale, sest mingi aja koos olnud inimestel tekib omavahel soe läbisaamine ja igapäeva tuleb taas sisse elada. Ka "head aega" võib öelda eri vormides: osalejad kingivad koolitajatele šokolaadi, koolitaja laseb käest kätte kotkasule, mille hoidja soovib midagi grupile, vaadatakse ühiselt videoklippi vms.

Sünaps, kiik, püsisuhe, kaalud – võtke milline paralleel soovite, aga kasuliku tagasiside puhul on nii andjal kui saajal oma roll täita. Ei ole võimalik anda head tagasisidet, kui seda ei ole osatud küsida; nagu ei ole võimalik vastu võtta läbimõtetamata kriitikat. Konstruktivse kriitika ülesandeks on julgustada paremate tulemustele ehk tegema järgmisel korral parem koolitus.

Lihtsad küsimused

Levinuim hindamisvorm on tagasisideleht, mis sunnib mõnikord ise kriitiliselt kulmu kergitama. Toome kolm näidet elust.

Küsimus "Mida kasulikku sellelt koolitusest saite?" eeldab, et osaleja sai igal juhul midagi kasulikku, mis on suunav küsimus, eriti kui kriitikat ei küsitagi.

Küsimus "Kas teile koolitus meeldis ja miks?" võib tekitada laia skaala erinevaid vastuseid, millest lõpuks pole eriti mingit kasu. Koolitusel võib palju asju meeldida, mis ei ole otseselt seotud koolituse sisuga: meeldiv võib olla hea seltskond, toit või voodi. Võib muidugi arvata, et üldisem küsimus annab suurema vabaduse vastata, aga olgem ausad, et järgmisel koolitusel on keeruline midagi parandada, kui vastused kõlavad "Kõik oli väga tore" või "Jätkake samas vaimus!!! ;)"

"Millised teemad jäid koolitusest õhku?" on halva küsimuse näide seetõttu, et "õhku jäämine" on mitmeti mõistetav. Kas

pigem jääb õhku sügavamalt mõtteainest tekitanu või häiriv? Seega: mida lihtsam küsimus, seda selgem vastus.

Üks mõistlik küsimus: "Mis oli sinu jaoks kõige kasulikum?" See viitab, et koolitus tehti praktilise eesmärgiga ning hindaja peab mingi valiku tegema. Ja see on ratsionaalne küsimus, sest kuigi haigusad sõnad meeldimisest ja nautimisest tunduvad armsad, on hindamine siiski ratsionaalne tegevus.

Niisiis võiks koolituse lõppedes mõelda kolmele asjaolule: osalejate endi õpikogemuse kaardistamisele, ühisele koolituse lõpetamisele ja tagasiside küsimisele korraldajate jaoks. Kõige kindlam viis koolitust hästi lõpetada on koolitus hästi ette valmistada.

Kui olete ise oma koolituse kvaliteedis kindlad ja teate, et olete enda poolt andnud maksimumi, siis ei tundu ka kriitika nii valus ega kiitus liiga piinlikult ülevoolav.

Avalike arutelude kvaliteeti parandama asudes avastas Eesti Väitlusselts, et demagoogilises poliitilises debatis ei saa süüdistastada vaid sisutuid poliitikud, kirjutab algatuse “Märka argumenti” eestvedajaid **ANDERO UUSBERG**. Pakkumise ja nõudluse vahekorras on poliitiku- le vaja partneriks ka nõudlikku valijat.

Eesti Väitlusselts viis võitluse demagoogiaga avalikkuse ette

Eesti Väitlusselts asus lõppenud kohalike valimiste eel parandama avaliku diskussiooni kvaliteeti. Programmi “Märka argumenti” raames korraldati koostöös Postimehega Eestis ainulaadne veebiväitluste sari, pakuti EMSLi abiga ühenduste võtmeisikutele kriitilise mõtlemise koolitusi ning kutsuti ellu temaatiline veebipäevik Demakook.

Paljud arvamusiidrid on väljendanud muret Eesti poliitilise (ja õigupoolest ka muualase) diskussiooni liigse demagoogilisuse pärast. Mida see aga täpsemalt tähendab ja kuidas selle vastu võidelda? Kuna väitluses on demagoogia viga, mida väitluskohtunikud oskavad märgata ning väitlejad püüavad vältida, annab see Eesti Väitlusseltsile hea positsiooni vastamaks neile küsimustele. Vastuste jagamiseks laiema avalikkusega algatasimegi “Märka argumenti” projekti.

Sotside esimees Jüri Pihl veebiväitlusel.

Mihkel Maripuu / Postimees

Demagoogiat võib defineerida mitmeti, kuid lõplikule tõele pretendeerimata saab lähtuda lihtsast rusikareeglist: demagoogilisest põhjendusest puudub enamasti mõni hea argumendi kolmest kohustuslikust elemendist – väide, tõestus või seos nende kahe vahel.

Näiteks väide, et euroga liitumine toob Eestisse välisinvesteeringud, saab argumendiks siis, kui väite esitaja käsitleb tõestusena mõnd riiki, kus euro kiire kasutuselevõtt on toonud rea hüvesid ning selgitab, kuidas samad mehhanismid ka Eestis toimiksid.

Väide olgu tõestatud

Demagoogilisele väitele aga tõestust ja/või seost ei lisata või püütakse see asendada sisuliselt ebaolulisega. Näiteks hirmutatakse eurotooniga liitumata jätmise kurjakuulutavate tagajärgedega või süüdistatakse eurovastaseid hämarates salahuvides. Muidugi on kontekste (näiteks reklaamplakatid) kuhu pikad tõestuskäigud lihtsalt ei sobi ning kus argumendi puudumine ei pruugi viidata demagoogiale. Küll aga peaks ka sellise väite esitaja olema võimeline vajadusel oma seisukohi tõestama.

Nende põhimõtete tutvustamiseks korraldasime Postimehe veebiväljaandes väitlused Tallinnas kandideerivate suuremate erakondade juhtfigureide ja vilunud väitlejate vahel. Formaati pani proovile poliitikute seisukohtade argumenteerituse, kuna väitlejate ülesandeks oli oma isiklike veendumusi arvestamata juhtida lugejate tähelepanu oponenti argumentatsioonivägede. Seejärel said poliitikud võimaluse oma esialgseid väiteid kaitsta ja täiendada. Nõnda löime omamoodi trenaažööri, mis sundis poliitikuid demagoogilise lo-

gelemise aseme oma väiteid põhjendama. Nagu väitluste kohtunik Liina Naaber-Kivisoo oma kokkuvõttes mõonab, said mitmed poliitikud sellega kenasti hakkama.

Mitmete poliitikute head argumendid veebiväitluses on vaid üks kinnitus laiemale tösiasi- ja, et demagoogilises poliitilises debatis ei ole Eestis süüdi ainult parandamatult sisutud poliitikud. Nagu majanduses vastab pakkumine nõudlusele, on ka argumenteeritud diskussiooniks vaja nõudlikku valijat. Just nimelt nõudlikkusele kutsus valijaid üles ka Eesti president. Iga inimest võib mõjutada nii argumentide kui demagoogia abil, vahe sõltub inimestest endast. Igaüks meist on piisava süvenemisastme juures võimeline demagoogiat läbi nägema.

Otsustajate teadlikkuse tõstmiseks koolitused “Märka argumenti” programmi kriitilise mõtlemise ja otsuste mõjutamise koolitused ühenduste võtmeisikutele üle Eesti. Selles valdkonnas kattuvad meie eesmärgid EMSLi jõupingutustega kodanike võimustamisel, kes oleks kohtadel nõudliku avaliku arutelu katalüsaatoreiks.

Näited nüüd internetis

Kuna kohad koolitustel olid piiratud, avasime kõigile huvilistele kättesaadava veebipäeviku Demakook (demakook.edicypages.com), kuhu kogume värvikaid näiteid poliitikute ja teiste avaliku elu tegelaste demagoogilistest väidetest.

Kuigi debatt jäi ka nende valimiste eel häirivalt demagoogiliseks, oleme oma esimese sammuga rahul ning küllap mõtleme Riigikogu valimisteks midagi uut välja. Senise eest tänan kõiki veebiväitluses osalenuid, kriitilise mõtlemise koolitajaid, Kajar Kaset ning Birgit Rootsit.

Projekti rahastas BAPP.

Kui poliitiline aparaat kodanikualgatust blokeerima hakkab, tuleb lihtsalt leida uuenduslikke teid oma eesmärgi saavutamiseks. Kuidas täpselt, kirjeldab noorte varivalimiste projektijuht **ROBERT LANG**.

Läbi raskuste varivalimiste poole

Oktobri alguses toimusid Tallinnas ja Tartus Eesti Noorteühenduste Liidu (ENL) ja Tartu Noortevolikogu eestvedamisel noorte varivalimised. Vähemalt 14aastased üldharyduskoolide õpilased said anda oma hääle samade nimekirjade alusel nagu ametlikel valimistel.

Algselt plaaniti varivalimisi Soome Noorteühenduste Liidu eeskujul lõbusa noorteprojektina koolides, kuid Tallinna Linnavalitsuse poliitikute vastuseisu tõttu muutus projekti formaat Tallinnas vähem kui kuu enne algust ja valimised kolisid viimasel hetkel rahvusraamatukokku ja ringisõitvatesse varivalimisbussidesse.

Raskused teevad tugevamaks

Skandaal sai alguse pealinna võimude kirjast koolijuhtidele, kus väideti, et projekt on noorte valimisvankri ette rakedamine mõne erakonna huvides. Kuigi koolid taganesid peale abilinnapeal kirja kokkulepetest, otsustas ENL mitte alla anda.

Esiteks olid mõlemad korraldajad poliitilised ja teiseks lepiti projekti eel kõigi erakondade noortekogudega kokku, et varivalimistel ei tehta oma kampaaniat ega halvustata partnereid. Detailsest leppest sai garantii, et ei tegutseta ühegi erakonna poolt ega vastu. Juures oli ka piisavalt õpetajaid, ajakirjanikke ja teisi osalisi, kellest ükski ei täheldanud poliitilist kallutatust.

ENL loodab, et järgmiste Riigikogu valimiste eel mõistetakse paremini, et varivalimiste eesmärk on vaid kasvatada tulevikuks teadlikumaid valijaid, kes teeks kaalutletumad otsused.

Noored on ühiskonnas mõnes mõttes raskes seisus olev grupp, kelle huvidele ja

vajadustele pole just kõik poliitilised jõud motiveeritud tähelepanu pöörama. Alla 18aastased ju valida ei saa. Varivalimised tõmbasid seekord aga ühel või teisel moel ka otsustajate tähelepanu ning ei üritanud niivõrd välja tuua õpilaste eelistusi, vaid murda müüti, et noored ei huvitu poliitikast ja ühiskonnas toimuvast.

Rahvusraamatukogu noori ei tõmba

Varivalimistel hääle andnud 384 Tallinna noort pole just number, mille põhjal väita suurt ühiskondlikku aktiivsust ja nii me seda ka ei esitanud – oli ju selge, et kahe linna formaadid olid ebavõrdsed. Looilisem on korraldada noortele mõeldud projekte keskkonnas, kus nad ise viibivad ja õpivad.

Tartus osalenud 15 koolis kasutas varivalimisvõimalust 1392 noort, mis moodustas kooliõpilaste arvust ligilähedase protsendi päris valimiste osalusprotsendiga. Tartu õpilased tõestasid, et noori huvitab taoline harjutus.

Eesti Noorsoo Instituudi noorsoouurija Marti Taru on öelnud, et kodanikuaktiivsus on kumulatiivne – ühel alal aktiivne on osavõtlikum teistelgi teemadel. Varivalimisi kommenteerides tunnistas ta, et tänased varivalijad on suure tõenäosusega aktiivsemad ka valimisealiseks saades. Ühiskondlik aktiivsus on aga asendamatu kodanikukapital, mida peab noortele tutvustama võimalikult varakult ning neile vastuvõetaval ja huvitaval moel.

Varivalimisi toetasid SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo, Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Eesti Rahvusraamatukogu, Tiigrihüppe Sihtasutus, Tallinna Spordi- ja Noorsooamet ja Tartu linn.

Rahulikud kabinid tänavustel valimistel muidu niikuumas Paldiskis.

Kodanik küpseb ja vaatleb valimisi

Valimisvaatlejad distsiplineerisid kohalike omavalitsuste valimistel jaoskondi, kirjutab **ASSO PRII** ühingust Korruptsioonivaba Eesti. Kahjuks jäi aga puudu arusaamisest, et tegelikult seisavad valimiskomisjon ja vaatlejad samal pool rindejoont.

Sageli seondub valimiste vaatlemine hämarate ühiskondadega Balkanil ning Kesk-Aasias, kus demokraatia on sõna, mida sosistatakse kartlikult ning kus riigijuhid valimiste tulemusena tavaliselt ei vahetu. Juunis toimunud Euroopa Parlamendi valimised näitasid selgelt, et ega meilgi valimiste protseduur nii veatu ja roosiline ole.

Korruptsioonivaba Eesti ning kodanikeühenduste korruptsioonivastase võrgustiku üleskutse peale minna tänavusi kohalikke valimisi vaatlema registreerus üle 70 vabatahtliku. Inimesed Tallinnast Vastseliinani ei pidanud paljaks viia end ka kurssi valimiste põhitõdedega.

Mida head siis valimiste vaatlemine teigi? Faktiliselt saaks mõõta neid rikkumisi, mis jäid ära tänu tähelepanelikule vaatlejale. Mitmes jaoskonnas hakati vaatleja-poolsete tähelepanujuhtimiste tulemusel küsima valijailt eranditeta isikut tõendavat dokumenti enne hääletusdeli kättemist. Ühe jaoskonnakomisjoni liikmed eemaldasid vaatleja poolt viidatud

kampaaniamaterjalid jaoskonna seintelt. Vaatleja märkuse peale lõpetati teises piirkonnas purjus inimeste vedamine valimisjaoskonda, mis nii kummaline, kui see ka ei tundu, ei olegi iseenesest seotud ühegi keelatud tegevusega valimispäeval. Säärane mõju on kaaskodaniku etteheitel!

Kindlasti mängis tähtsat rolli vaatlejate kohaloleku distsiplineeriv mõju. Mitmed täheldasid jaoskonnakomisjonide tuntavat närvilisust ning rõhutatud punktuaalsust toimingute tegemisel. Pidevalt lapati Vabariigi Valimiskomisjoni juhendmaterjale ning aeti näpuga järge, kuidas üht või teist toimingut korrektselt läbi viia.

Kahju on sellest, et paljud valimiskomisjonid ei mõistnud (või ei tahtnudki mõista), et vaatleja on nende liitlane, kellega teineteist täiendada. Sapiseid pilke ning teravaid kommentaare komisjoniliikmetelt pidi kogema rohkem kui üks vaatleja.

Suur on aga pakutud võimaluse mõju osalenud inimeste kodanikuaktiivsusele ning sotsiaalse närvi tugevdamisele. Vaatlema suundusid enamjaolt inimesed, kel-

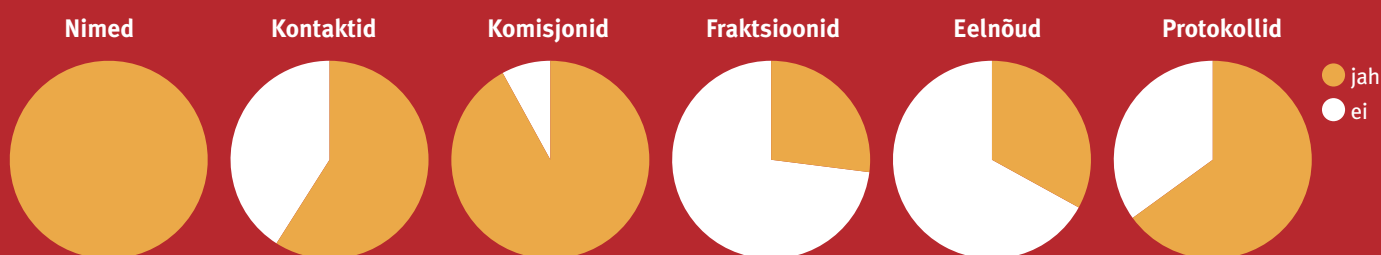
le jaoks oli see esmakordne kokkupuude valimiste korraldusliku küljega. Paralleeli saab tõmmata ühingu Korruptsioonivaba Eesti poolt hiljaaegu korraldatud kohtusüsteemi monitooringuga, kus paljud vabatahtlikud isegi ei teadnud varem, kus asub neile lähim kohtumaja, rääkimata istungil viibimisest. Huvi ning tahe on inimestes endis olemas, vaja oli vaid väikest julgustust ja näpunäiteid.

Enda ümber ja ühiskonnas toimuvat saab jälgida ju pidevalt. Igapäevaselt kasutavad riigi- ja kohaliku omavalitsuse üksused avalikke vahendeid, korraldavad riigihankeid ning sõlmivad muid tehinguid. Riiklikku järelevalvet teostavate ametiasutuste käed jäävad tihtipeale lühikeseks; etteheiteid on kuulda ka uuriva ajakirjanduse kallutatuse kohta.

Hoopis iseseisvam, ulatuslikum ning omaenda töökspidamistest lähtuvam on tegelikult kodanikuühiskond, mille liikmed me kõik oleme. See on suur ja paljus realiseerimata potentsiaal. Õppigem seda kasutama!

Nimed on teada, edasi pilt segane

Kui kohalike volikogude liikmete nimed leiab veel nende kodulehekülgedelt, siis fraktsioonide ja eelnõudega on pilt juba halb, kirjutab äsjasele analüüsile toetudes **LIIA HÄNNI** e-Riigi Akadeemiast.

E-kaasamine omavalitsustes on e-Riigi Akadeemia projekt, millega juhtiti tähelepanu valdade ja linnade kodulehtede tähtsusele kohalikus demokraatias. Ajal, kus interaktiivne veeb levib järjest enam, ei tohiks ka avaliku võimu veebilehed jääda pelgalt info edastajaks, vaid peaksid pakkuma otsustusprotsessides osalemise võimalusi.

Alustasime sellest, et uurida, kuidas omavalitsuste virtuaalne pale välja näeb ja mida asjaosalised e-kaasamisest arvavad. Selleks analüüsisime kõigi 227 omavalitsuse veebilehti ja saatsime küsimustikud nii võimuesindajatele kui ka aktiivsetele kodanikele.

Tuleb tunnistada, et matk mööda virtuaalset Eestimaad on tõepoolest huvitav. Kohalikus veebiväravas vaatavad sulle vastu kaunid vaated, esinduslikud vallamajad ja rõõmsad näod. Edasi läheb asi keerulisemaks, sest vajaliku infoni jõudmiseks tuleb mõistatada, kus see võiks asuda. Kuigi Eesti on väike riik, on meil suur tahtmine asju omamoodi teha ja nii võib leida hulganiselt erinevaid loogikaid ka omavalitsuse veebilehtedel info esitamisel. Kuna meile pakkus eelkõige huvi, kas lehel on võimalik jälgida volikogu tegevust ja otsustusprotsessi, tuli üles otsida see virtuaalne riik, kust volikogu ja tema tegevuse kohta infot leida. Hea, kui avalehel on kohe link volikogu teabe juurde, aga kas kodanik taipab otsida volikogu infot vallavalitsuse lingi alt? Ilmselt loodetakse, et kodanik teab,

kelle jalas vallas püksid on.

Nii või teisiti õnnestus meil kujundada teatud statistiline pilt veebilehtede sisust ja see on rõõmustav ainult volikogu liikmete nimede osas, mida kajastavad kõik lehed. Aga mida sisulisemaks läheb otsitav, seda rohkem on infot puudu. Tõe huvides tuleb öelda, et linnade keskmine on optimistlikum kui valdade oma. Näiteks volikogu liikmete kontakte edastavad veebi kaudu 76% linnadest ja 56% valdadest. Otsustusprotsessist ülevaate saamiseks on äärmiselt oluline, et arutusele tulevad eelnõud oleksid eelnevalt kodanikele kättesaadavad. Veebileht annab selleks suurepärase võimaluse, mida kasutavad aga vähem kui pooled omavalitsustest. Ilmselt kaib paljudele kodanikele üle jõu otsida eelnõusid dokumendiregistrist – need peaksid olema lihtsalt leitavad ka otse veebilehelt.

Kurvastav diskussioonipuudus

Suure huviga jälgisime, kui palju on neid omavalitsusi, kes võimaldavad oma kodulehel avalikku diskussiooni. Tulemus on kurvastav, sest võrreldes aastaga 2006, kui me sama võimalust analüüsisime, on veebifoorumite arv valdades kahanenud 25 protsendilt 11ni ja linnades 33-lt 21%-ni. Isegi põgus pilguheit foorumites toimuvale võimaldab sulgemise põhjuse läbi näha. Selleks on samad hädad, mis kimbutavad teisigi virtuaalseid kommentaarume – vä-

he konstruktiivsust ja leim. Erinevus seisneb aga selles, et kui võrguväljaanded otsivad nähtusele vasturohtu, siis kohalik võim on läinud kergema vastupanu teed ja foorumid sulgenud. Seda enam väärivad tunnustust need vallad ja linnad, kes püüavad raskuste kiuste foorumit elus hoida ja arutelukultuuri parandada. Retsept selleks ei olegi ületamatult keeruline – tuleb selgeks rääkida foorumi eesmärki, kehtestada reeglid ja aruteludes osaleda. Just valla- ja linnavalitsuse või miks mitte ka volikogu liikmete sisuline panus arutellu on see, mida kodanikud ootavad. Eeskuju tasuks võtta kas või Mäksa vallast (www.maksavald.ee), kus ametnikud vastavad foorumis kergetatud teemadele 48 tunni jooksul.

Milline siis ikkagi on e-kaasamise väljavaade meie valdades ja linnades? Sellest annab aimu e-Riigi Akadeemia korraldatud fookusgruppide uuring, mis näitab, et e-kaasamise teema on päevakorras nii kodanike kui ka avaliku võimu jaoks. Järgnevad neli aastat peavad näitama, kas toimub läbimurre ja e-kaasamisest saab tavapärane kohaliku demokraatia tööriist. e-Riigi Akadeemia tahab oma projektidega sellele kaasa aidata.

Uuringute tulemuste ning omavalitsustele mõeldud e-kaasamise juhendiga saab tutvuda kodulehel www.ega.ee/et.

Projekti rahastasid AEFI Vabauhenduste Fond ning Siseministerium.

Carl-Johan Sveringsson

Teistmoodi õppimine annab võimu

Baltimore's tegutseva väitlusliiga asutaja, treener, õppejõud ja aktivist **CHRIS BARON** kirjutab, kuidas ta on viinud teadmisi kõige erinevatesse kohtadesse väitlusõpetusega. Õppetund on lihtne – tuleb arvestada publikuga, ning mis peamine, need teadmised annavad noortele enesekindluse oma ümbrust muutma hakata.

Kui tulin kraadiõppest “päris maailma”, sai minust kiiresti ülikooli väitlustreener. Kuigi minu tudengitel läks päris hästi, sain ka kohe aru, et Towsoni ülikooli väitlusprogramm ei olnud oma potentsiaali kasutamisele lähedalgi. Paljus seepärast, et kuigi me asume tosinat suurte keskkoolidega Baltimore'i kõrval, ei saanud neist ühestki uusi väitlejaid värvata. Seal lihtsalt ei olnud töötavaid väitlusprogramme, mis ärataks õpilastes huvi nii ülikoolis väitlemise kui üldse ülikoolis käimise vastu.

Probleem esines kõikjal Ühendriikides: vaesemate piirkondade koolides ei pakuta ka eriti tunniväliseid tegevusi. Vähemalt väitlusesse puutuva osas on Baltimore koos mitme teise linnaga suutnud seda trendi muuta. Kaheksa kooli õpilaste ja õpetajatega 1999. aastal alustanud programmid töötavad nüüd enam kui 60 kesk-, põhi- ja isegi algkoolis.

Mõned neist valmistavad õpilasi ette kõrghariduse poole püüdlemiseks, teised toimivad ametikoolis ja üks isegi kinnipidamiskeskuses, kus rasketes kuritegudes süüdistatud õpilased jätkavad kohut oodates oma haridusteed.

Olen õppinud väitlustegevusi muutma vastavalt noortele, kellega parajasti tegemist. Baltimore'i linna väitlusliiga (*Baltimore Urban Debate League*) töötab väga erineva haridustaustaga noortega. Näiteks ülikooliks ettevalmistamisele keskendunud koolides käijad on harjunud lugema ja nendega võib asuda intensiivsele tööle materjalidega. Teistes koolides läheb sellele tasemele jõudmiseks aga aega.

Lisaks on motivatsioon väidelda väga erinev. Need, keda haridussüsteem on

üldiselt maha tampinud – kutsume neid näiteks pahadeks poisteks – ei näe põhjust teha midagi, millel puudub kokkupuude igapäevase eluga. Neid on tülgestuse ni sunnitud tegema standardiseeritud teste, pandud meelde jätma eluvõõraid fakte. Kui sellised noored ei näe konkreetset kasu või kasutusala, ei huvita neid ka akadeemiline tegevus. Hoopis huvitav on, et need, kes on käinud rangema õppekavaga koolides, tunnevad tõmmet väitluse loovama poole suhtes.

Enesekaitseisund

Vanglas tuleb aga arvestada sealsete õpurite intensiivse võimudünaamikaga. Need noored mehed on pidevas enesekaitseisundis ja nende jaoks on oluline mitte näidata end nõrga või haavatavana. Peab olema tugev, end teiste eest kaitsma.

Kuid tegelikult on vanglanoortega töötades keeruline hoopis maadlemine bürokraatiaga. Me peame suutma läbi minna lausa kahest sellisest ringist – haridussüsteem, mis on üks hullemaid, ja vanglasüsteem, mis on Ühendriikide hirmsaim bürokraatiamasin. Neil on sadu põhjuseid mitte lasta meil on tööd teha, lisaks vaheavad neis pidevalt inimesed.

Ma armastan oma tööd, sest näen, kuidas õpilased kasvavad ja muutuvad. Ma olen töötanud mitme noorega alates keskkoolist, läbi ülikooliaastate ja nüüd on neist saanud õpetajad, väitlustreenerid, juristid ja igati väärikad ning oma ümbrusse panustavad kodanikud.

Väitluse pakutud struktuur laseb luua palju kestvamaid sidemeid kui klassiruumis toimuv. Õpilased vastutavad ise oma õppeprotsessi eest, valides erinevaid stra-

teegiaid ja lähenemisi. Seetõttu töötame nendega külge-külge kõrval ning õpetajana ei pea ma jõuga infot kellegi pähe toppima – väitlus annab eri gruppidele võimu selle sõna kõige sügavamas tähenduses.

Õpilased arendavad endas oskusi ja tehnikaid, mille abil avastavad nad olulise ning kaitsevad seda, mis nende arva-tes maailma paremaks muudab. Enamik uusi tulijaid on õnnelikud, sest väitlus on uus ja erinev viis õppida – selline, mille üle on neil endal rohkem kontrolli. Minu jaoks on ka ilmne, et väitluses kaudu saadud kogemused aitavad elus edasi jõuda. On ju pea kõikjal vajalik oskus teiste ees seista, mõtteid edutoovalt organiseerida ja oma arvamust kaitsta ka siis, kui teised ei ole sinuga nõus.

Kindlus asju muuta

Kuivõrd väitlusõpetuse keskmes on õpilane, saavad sellest kasu ennekõike järjekindlad tegelejad, kel on paremad lugemisoskused, arenenud kriitiline mõtlemine, nad on paremad kuulajad, pühendunud (üli)õpilased ning paremad esinejad. Ja kuigi suurele osale meie programmi osalejatest ei ole see väitlema hakkamise põhjus, näevad nad sageli, et just väitlusõpe aitab neil ka akadeemiliselt paremini edasi jõuda.

Kõige olulisem on siiski see, et tihti on noortele kodus, koolis, tänaval ja ka meedias pidevalt korratud, et nad ei saa millegagi hakkama, nende võimuses pole midagi teha. Väitlusest saadud enesekindlus aga annab neile ambitsiooni ja usu, et just nemad saavad oma elu ja ümbristavat muuta.

Masu mõju Eesti ühendustele

Suvel viis EMSL läbi projekti “Suutlik sektor” esimese uuringu, keskendudes majanduslanguse mõjule vabahenduste tegevuses. Projekti juht **ANNA LAIDO** tutvustab tulemusi.

Kuigi kõik masuga seonduv võiks juba ette kõlada masendav, ei ole ühenduste hinnangud selle mõjust oma organisatsioonile ühtsed. Jah, enim (56%) oli vastanute hulgas neid, kes tajuvad, et nende olukord on läinud halvemaks. Samas leidis iga kolmas, et olulist mõju pole, ning iga kümnes, et pigem on masu neile mõjunud hästi.

Mis on siis toimunud? Kolmandik küsitlusele vastanud organisatsioonid on vähendanud oma pakutavate teenuste mahtu, kõige sagedamini sihtrühmade nõustamist ja lastele suunatud tegevusi, kes ei ole ise maksejõulised. Kuuendikul juhtudel on vähendatud või edasi lükatud arendustegevusi ning investeeringuid.

Viimase puhul peab aga arvestama, et neid võimalusi oli ühendustel vähe ka enne masu, seega ei tähenda väike langus, et 5/6 ühendustest neid hoogsalt edasi teeks. Nii teenuste kui arendustegevuste vähendamise halb mõju avaldub pika aja jooksul.

Veel märgiti rahvusvahelise koostöö vähenemist ja tillemat võimalust leida projektidele oma- ja kaasrahastust. Positiivsemana aga näiteks vajadust mõelda

paremini läbi oma tegevusmudel, teha rohkem koostööd ja keskenduda enam vabatahtlike kaasamisele.

Kui vaadata aasta jooksul organisatsioonides muutunut, on masu kõige enam mõjunud rahaliselt ja töökoormusele. Aastaeelarve on vähenenud enam kui pooltel vastanutest, rahastajate arv ligi pooltel. Koormus, eriti administratiivsed tegevused (näiteks rohkem taotluste kirjutamist), on kasvanud 2/3 organisatsioonidel.

Töötajate arvu on pidanud vähendama viiendik vastanutest, kasvatada saanud kümnendik. Suurenenud koormuse juures saab rääkida üha tõsisemast tööjõuprobleemist, mistõttu satub ohtu ühenduste suutlikkuse oma eesmärke täita.

Osa töid saab jagada liikmete ja vabatahtlikega ja siin ei ole masu halba mõju avaldanud: liikmeskond on kasvanud pea pooltel, vabatahtlike arv enam kui kolmandikul vastanutest, vähenenud on need üksnes 4-6% ühendustest.

Meid huvitas ka, kas mõnd tüüpi ühendusi mõjutab masu rohkem kui teisi. Erinevusi ei ilmnenud organisatsiooni suuruses, tegutsemisalas või -tasandis, kuulumises

võrgustikkudesse ega ka näiteks strateegilises plaanimises või rahastusallikates – ilmselt haarab masu sedavõrd kogu ühiskonda.

Vahet võis näha ühenduse vanuses – nooremaid mõjutab masu rohkem. Veel huvitavam seos avaldub aga masu ja eestkostega tegelemise vahel. Olgu riiklikul või kohalikul tasandil, keskmisest rohkem töid halba mõju välja need ühendused, kes ei pea eestkostetegevusi endale vajalikuks.

(Muu hulgas ka) eestkostega tegelemine lisab organisatsioonile mõjukust ja teeb ta ilmselt ka rahastajatele tuntumaks. Muide, uuringust selgub ka, et eestkostjatest on 3/4 juhtudest selle tulemustega rahul.

Jätkame “Suutliku sektori” tulemuste tutvustamist järgmistes numbrites.

Uuringut rahastas KÜSK.

Loe www.ngo.ee/uuringud.

Kuidas sündis valim?

“Suutliku sektori” idee pärineb USAst, kus viiakse juba aastaid läbi uuringut, küsides esinduslikult valimilt kodanikeühendustelt nende arvamusi ja kogemusi.

Selle põhjal saavad avalik võim ja tugiorganisatsioonid plaanida oma tegevusi, ent nii saab levitada ka ühenduste nutikaid lahendusprobleemidele.

Esinduslikku valimit Eesti ühendustest on raske koostada, sest puudub korralik register. Valimi suurus sai 101 organisatsiooni ning lähtusime seda kokku pannes kolmest tunnusest: piirkond, vanus ja tegutsemisvorm. Lisaks jälgisime, et sinna satuks ühendusi erinevatelt tegevusaladelt.

Masu-abi kriisiprogrammist

Masu nõuab ka vabaihendustelt uutmoodi mõtlemist. Kuidas Sorosi võrgustiku kriisiprogramm aitab ka muutunud oludes solidaarsust hoida, uuris **MALL HELLAM** ja **KATRIN ENNO** käest Liisa Sveningsson Past.

Tööbõrs tänavu kevadel Tallinna trammidepoos.

Teet Mälsroos / Öhtuleht

Kriis on juba tükk aega käes, masu pressib uksest ja aknast sisse, kuuleme klišeena pea iga päev. Raske on, kogevad ka vabaihendused. Kõige kõvema hoobi on saanud need, kes tahaks midagi uut algatada või on seni sõltunud üksikutest rahastusallikatest, osutades aga ühiskonnas vajalikke teenuseid.

Just kriisist tingitud probleemide lahendamisel on appi tulnud Sorosi võrgustiku avatud ühiskonna eriprogramm. Selle eesmärk on aidata kolmandal sektoril masu ajal hakkama saada ja mitte lasta avatud ühiskonna põhiväärtustel tagaplaanile vajuda. Seega on oodatud nii taotlused toetamiseks kriisist eriti teravalt puudutatud ühiskonnagruppe, kui ka need, mis edendavad põhiväärtusi.

Viimased võivad sageli majanduskriisi tingimustes ohtu sattuda või ähvardavad neid võimendunud uued negatiivsed ilmingud. Eestis hinnatakse kuni 275 000 krooni taotlemaid avaldusi, suuremate summade osas antakse siin küll hinnang, aga lõppotsus tehakse Sorosi võrgustiku Euroopa tegevuse peakontoris Ungaris.

Mall Hellam ja Katrin Enno Avatud Eesti Fondist arvavad, et ehk ei anna sõna

erifond inglise keeles *emergency fund*’iks kutsutud algatuse mõtet veel piisavalt hästi edasi. “Kriisifond oleks ehk õigem nimetus ka Eestis, seda enam, et kriisist on nii palju juttu,” ütleb AEFi juhataja Hellam.

Erakorraline, ühekordne

Kriisifondi vedav Katrin Enno rõhutab, et tegu on erakorralise ja ühekordse rahastusallikaga ning toetust antakse vaid majanduskriisist tulenevate probleemide lahendamiseks. Lisaks tuleks enne raha taotlemist oma tegevust kriitiliselt vaadata: “Mõtle läbi, kas see, mida oled alati teinud, on just sellisel kujul kõige vajalikum.” Uuenduslikkuse vajadust nendib ka Hellam: “Kui ajad muutuvad, peame me kõik muutuma.”

Fondi tegevus on riigiti väga erinev ja ühelegi pole ette nähtud kindlat summat. Oluline on vaid, et tegevused leevendaks just kohapeal kriisi mõjusid ning kõik saavad toetust ühisest katlast nii palju, kui hästi oskavad nad vajadust põhjendada. See tähendab, et Eesti algatused ei konkureeri vaid teiste siit tulnud ideedega, vaid kogu piirkonna ühendustega.

“Riikide seisud on väga erinevad, see-

ga on ka projektid erinevad,” seletab Enno. Tal on näited varrukast võtta: Makedoonias jagati lastele koolitarvete komplekte, Lätis kujundatakse suletud väikekoolidest kogukonnakeskusi, Moldovas loodi töötute aktiviseerimiskeskused (vaata kõrval-lugu).

Oluline mõju

Mall Hellam lisab, et ennekõike vaadatakse iga taotluse puhul selle mõju ühiskonnale ja neile, keda majanduslik ja sotsiaalne surutis kõige teravamalt riivab. “Raha ei ole suunatud struktuuride ülalpidamiseks või korraliste ürituste läbi viimiseks, vaid abi peab jõudma otse inimeseni, keda kriis puudutab,” lausub ta. Seetõttu julgustab Hellam kriisifondi peale mõtlema näiteks teenuseid osutavatel ühendustel.

Ta toob näiteks toetatud algatused töötute nõustamiseks või naiste varjupaigad, mida ähvardas rahastuse lõppedes mitmeks kuuks sulgemine: “Ei saa lasta tekkida olukorral, et nad panevad oma ukse lihtsalt kinni. See, et riik oleks naiste varjupaigad lihtsalt kolmeks kuuks sulgenud, näitab ülimalt vastutustundetust.”

Eestis toetatud projekte

Väärtustades Elu eestvedaja
Kaia Kapsta lastega.

Katrin Mumm / Eesti Päevaleht

Raseduskriisi nõustamine

Toetus katab SA Väärtustades Elu raseduskriisi nõustamissüsteemi kulud kolme kuu jooksul, kuni uute rahastamisallikate avamiseni. Nõudlus teenuse järele on kasvanud koos ühiskonnas suurenenud ebakindlusega, ja toetuse eesmärgiks on tagada nõustamise ning tugigruppide üle-eestiline kättesaadavus keerulistes sotsiaalmajanduslikes tingimustes kriisisituatsioonidesse sattunud last planeerivatele, lapseootel ja väikelastega peredele, samuti üksikvanematele.

Hariduseta pole tulevikku

Nõmme Lastekaitse Liit pakub asenduskodu vanemliku hoolitsuseta noortele reedest esmaspäevani ja koolivaheaegadel eesmärgiga aidata noortel omandada põhiharidus ning hoida ära sattumine kuritegelikule teele. Meeskond aitab nädalavahetuseti noori koduste ülesannete ja koolinädala jooksul tekkinud probleemide lahendamisel.

Kaasaegse kunsti näitus ja haridusprogramm "Räägime rahvuslusest!"

KUMUS toimuv näitus püüab avada rahvusliku ideoloogia varjukülgi ning teavitada rahvusluse kriitikavaba domineerimise ohtudest, milleks on eriti soodsa pinna loonud majanduskriis. Kriisiprogramm toetab näitusega kaasneva lugemiku väljaandmist ning lastele ja noortele suunatud haridusprogrammide väljatöötamist ja läbiviimist.

Naiste varjupaigad

Majanduslanguse tõttu on oluliselt vähenenud kõigi Eesti naiste varjupaikade rahastamine. Eriprogrammi toetus Eesti Naiste Varjupaikade Liidule tagab seitsme varjupaiga toimetuleku kuu kuu jooksul. Samuti jätkab toetuse abil tööd üleriigiline tugitelefoni vägivaldaga kogunud naistele lühinumbril 1492.

Arvet Mägi / Virumaa Teataja

Tugiteenus pikaajalistele töötutele

MTÜ Pro Civitas projekti eesmärk on tööharjutusel osalevatele ja selle läbinud töötutele tugiteenuste paketi väljatöötamine ja katsetamine. Selle tulemusena saab grupp pikaajalisi töötuid kahe-kolme kuu vältel aktiivset tööotsingut toetavat teenust ning valmib teenuste pakett, mida saavad oma töös kasutada teised sarnased ühendused.

Reti Üpraus Loovkunsti Ühendusest.

Kunstiteraapia endistele vangidele

Loovkunsti Ühendus arendab vanglast vabanenute teadmisi ja suhtlemisoskust loovuse ja kunsti abil. See aitab kriminaalhooldusel olijatel paremini ühiskonda lõimuda, orienteeruda tööturul ning julgustab alustama oma ettevõttega või suunduda õpingutele.

Suurprojekte teistest riikidest

Makedoonia: Hariduse kättesaadavus lastele vaesematest peredest

Algatuse eesmärk on tagada võimalus koolis käia alg- ja põhikooli õpilastele, kelle vanemad on töö kaotanud. Selleks jagatakse majandusraskustesse sattunud perede lastele sel ja järgmisel õppeaastal koolivahehendeid, mis täiendab valitsuse poolt antavaid tasuta õpikuid. Võttes oma kanda osa tavapärasest leibkondade kulust, tagab projekt lastele võrdsema ligipääsu haridusele ning hoiab neid koolist välja langemast.

Läti: Toidupank

Kriisifondi abiga luuakse ja hoitakse Lätis töös toidupank, mis jagab majandusraskus-

tesse sattunutele toidupakke. Samal ajal on toidupangal ka oluline eneseabifunktsioon – abisaajad töötavad seal vabatahtlikena, võtavad osa tugigruppidest ning saavad infot oma probleemide lahendamise võimalustest. Lisaks kriisifondi toetusele annavad toidukaupu tootjad ning maaletoojad, ka on avatud veebikeskkond rahaliste annetuste jaoks.

Koostöös teiste heategevuslike organisatsioonidega hindab fond Ziedot inimeste abivajadust ning jagab toidupakke, mis koosnevad esmastest toidukaupadest nagu tangud, tatar, kartulid, jahu, õli, konservid ja suhkur. Võimalusel lisatakse ka teisi toidukaupu ning hügieenitarbeid. Ka pakub fond infot toetuste, supiköökidest ja nõustamise kohta

ning retsepte, mis aitavad ühest pakist peret võimalikult kaua toita.

Armeenia: Vanadzori lastekeskus

Luuakse keskus koolijärgseks tegevuseks, kus lastele antakse sooja toitu, aidatakse kodutöödega ning kättesaadavad on ka arsti, hambaarsti ja nõustaja teenused. Kooliväliseks tegevuseks pakutakse nii ametikoolitust kui ka kultuuriprogrammi.

Keskuse loomine põhineb usul, et lapsed, kelle esmased vajadused on täidetud ning kellel on tegevust, ei lange suurema tõenäosusega koolist välja. Ka annab keskus oskused elus hakkama saamiseks neilegi, kel puuduvad võimalused kõrgharidust saada.

Mikko Lagerspetz:

Rahvusriik ei ole inimestele enam nii tähtis

Kuidas üks soomlane Eestisse sattus?

Ma olin just Turu ülikoolis sotsioloogia lõpetanud ja tegelesin muusikaga. Tegelikult tulin 1989. aastal Tallinna konservatooriumisse heliloomingut õppima, tahtsin nii oma elu muuta. Eino Tamberg ja Raimo Kangro olid mu õpetajad.

See oli Eestis eriline ja huvitav aeg. Toimus asju, millest muidu lugesime raamatutest. Järsku nägin, kuidas üks revolutsioon välja näeb. Mul tekkis paari aasta pärast arusaam, et minu sotsioloogilist kompetentsi on rohkem vaja.

Täna tegeled veel muusikaga?

Vabast ajast jah. Mängin omaenda ja sõprade lõbuks klaverit ja metsasarve ja kui vaja, ka mõnda muud pilli. Teen ka muusikaseadeid. Helilooming nõuaks rohkem süvenemist, seda päris õhtuti ja nädalavahetuse ti ei tee.

Mis muusikat sa ise kuulad?

Kuulan palju. Haydnit võin alati kuulata, ta on Viini klassik. Soomes on meil vana lööklaulude punt, saame paari nädala tagant kokku.

Kui tekiks mõte, et kuulaks üht suurt sümfooniaorkestrit, kas sõidaksid Riiga, Helsingisse või jääksid Tallinna?

Või Stockholmi. Minu arvates on ERSO-ikka väga häid kontserte, nad on hästi arenenud. Viimase aja väga eriline elamus olid Nargen Opera Haydni kammeroperid.

Sa ütlesid, et muusikaga võiks tegeleda õhtuti ja nädalavahetuse ti, aga siis on teised asjad. Mis need on?

Pere. Ka ei ole peaaegu nädalavahetusi, kui ei peaks tööd tegema. Selline see ülikoolielu on – ühtepidi on vabadus, teiselt poolt pidevalt tähtjad kaelas.

Kui teadlikult oled sa Soomega sidet hoidnud?

Aastast 2006 olen professor Soomes, Turu rootsikeelses ülikoolis Åbo Akademis. Mitte ainult mu pere, vaid ka mu teadustegevus on aga jätkuvalt Eestis, Tallinna Ülikooli Kodanikeühiskonna Uurimis- ja Arenduskeskuses, ja nii ma sõidangi igal nädalal kahe riigi vahet.

Kuidas erinevad Eesti ja Soome üliõpilased?

Soome tudeng on distsiplineeritum ja

korralikum. Eestis rohkem seinast seinna, mistõttu leiab säravaid näiteid Eestis rohkem. Paljud asjad on Soomes rohkem paigas, ka reeglid. Eestis tuleb improviseerimist rohkem ette, inimesed on liikuvad ja avatumad uutele projektidele.

Su lapsed on täiesti kakskeelsed?

Jah, ikka. Nad käivad Vanalinna Hariduskollegiumis.

Kas sa Eesti elanikuna käisid kohalikel valimistel ka hääletamas?

Jah. See oli esimene kord, kui ma Eestis valimas käisin.

Väljaspool Tallinna said valimisliidud üle 40% häältest. On see kodanikuühiskonna taasärkamise isegi siis, kui osa neist on tegelikult varjatud parteid?

Siin on nii üht kui teist. See näitab, et kõiki asju ei saa panna üleriiklikku konteksti ja mõned asjad on sellised, et neid oskavad kõige paremini ajada just kohalikud inimesed, kes parteis ei saaks oma häält tingimata kuuldavaks teha. Ka poliitikas tuleb teinekord riigi tasemel organisatsioonidest ja struktuuridest mööda minna.

Miks sa oma uurimistöodes endiselt just kodanikuühiskonna teemadega tegeled?

Minu jaoks on vabatahtlik tegevus ja kodanikuühiskond laulva revolutsiooni jätk. Demokraatlik ühiskond ei ole ainult valimised, vaid terve eluviis. Kodanikuühiskonna areng on teemasid, kus teadustööl on ühiskonnale ka otsene mõju. See on elulähedane ja mingil määral võetakse teadlasi kuulda ka Eestis. Helsingi Ülikooli professor Risto Alapuro kirjutab, kuidas räägitakse kodanikuühiskonnast Eestis ja Venemaal. Põhiline vahe on, et Venemaa diskussioon ongi jäänud teoreetiliseks ja otsest seost toimuva või otustega on vähe.

Kas Eesti ühendused on suurema revolutsiooniga maha saanud või seisab seegi veel ees?

Algus on alati kõige suurem asi ja see on tehtud. Kuid ühiskondlikku aktiivsust peetakse Eestis tihti eliidi ettevõtmiseks. Oluline on, et see ei jääks teadlikumate ja väljavalitute tegevuseks. Kodanikelikumine peaks juured sügavamalt kogu ühiskonda ajama.

Kas selleks on olemas retsept?

Tegemist on mõtteviisi muutmisega, mis ei käi kiiresti. Ühtpidi peab kogu ühiskonnas avatust olema, teistpidi peab inimestel olema usku, et nad saavad oma tegevusega ühiskonda muuta või mõjutada. Seda saavad nad õppida aga ainult igapäevaelu jälgides.

Kodanikeühendused saavad laiemal põhjal, kui suudetakse meeles pidada, et eesmärk on kogu ühiskonna muutmine ja demokraatiseerimine ning kaasata ja mobiliseerida ka selliseid inimesi, kes spontaanselt ei võta algatust enda kätte või kellel pole sellesse suurt usku.

Mikko Lagerspetzi nimi on tuttav igapähele, kes on huvi tundnud Eesti kodanikuühiskonna uurimise vastu. Oma uurimisobjekti vaadates on täna tema peamine mure, et ühendused ei jääks eliidi projektiks. Tegelikult tõi ta Eestisse hoopis kirk muusika vastu, sai teada Liisa Sveningsson Past.

Kui sa saaksid Andrus Ansipile anda ühe soovitus, mis tuleks kohe homme ära teha, et kõik inimesed oleks Eestis paremini kaasatud, siis mis see oleks?

Mina soovitaks tal võtta ühe venelasest ministri. Siis oleks see seltskond rohkem seotud valitsemise ja kõigega. Riik on ikka kõigi jaoks.

Mis on sinu jaoks sotsioloogina tänases Eesti ühiskonnas kõige huvitavam uurimisküsimus?

Kuidas sünnib selline ühiskond, mis kõiki oma inimesi kaasab ja kõigist hoolib? Kuidas vähendada seda, et me lööme käega osale ühiskonnast ja nemad löövad käega meile?

Ka Nõukogude Liit tahtis olla tööliste riik, aga oli suuresti eliidi jaoks tehtud. 1990ndate suure liberalismi ajal ei kadunud eliidikesksus kuskile – tavainimesed jäid samamoodi paljudest asjadest kõrvale.

Kas eliidikeskseks kujunemine on sinu jaoks olnud üllatus või on see asjade loomulik jätk?

Mind üllatas, kui kiiresti eliidikesksus tagasi tuli, kuigi laulvas revolutsioonis püüti ja suudeti ühiskond tervikuna kaasa haarata. Sama kirjutatakse kodanikuühiskonna arengust ka mujal Ida-Euroopas.

On suur mõistatus, kuidas ühiskonnast, kus paljud inimesed osalesid suures sotsiaalses liikumises, mis vana korra kukutas, kadus kiiresti laiapõhjaline mobiliseerimine.

See laiapõhjaline mobiliseerimine ei olnud väga püsivate struktuuridega. Kas oleks aidanud, kui oleks jõuga kohe ka hierarhia tekitatud?

Eestit võib võrrelda Poolaga, kus kirik moodustas laiapõhjalise organisatsiooni. Samas, seal on praegu tugev poliitiline ja gunemine katoliikliku konservatiivsema ja liberaalsema, kaasaegsema mõtte vahel.

Suured institutsioonid kannavad endas teatud jäikust ja ma ei ütle, et see parem variant oleks.

Soomes on samuti väga tugev kirik.

Tõsi, kuid see ei ole nii konservatiivne kirik ega sekku tavapoliitikasse. Soomes on ühenduste ja liikumiste mõju olnud väga kaua katkematu, seal on väga tüüpiline mittetulundusühendusteks organiseerumine. Samas on Soome ühenduste maastik suhteliselt riigi-keskne – neil on alati olnud tugevad sidemed riigi, parteide ja kohalike omavalitsustega.

See küll muutub: on rohkem väiksemaid ühendusi ja vähem koondumist suurtesse üleriiklikesse ühendustesse. Suhted riigiga ja kohaliku omavalitsusega on vähenenud.

Mul on tunne, et rahvusriik ei ole enam samal moel tähtis, nagu ta oli enne. Riik ei ole tuumasõja või ökokatastroofi takistamiseks piisavalt suur ja tuleb minna rahvusvaheliste organisatsioonide juurde. Kui räägime aga näiteks koolidest ja sotsiaalpoliitilistest meetmetest, on riik jälle tihtipeale liialt suur ja vajame kohaliku tasandi otsustajaid ja teguseid. Kokku tähendab see, et inimestele korda minevaid otsusi ei langetata rahvusriigi tasandil enam sama tihti kui varem.

Hea kodaniku tööriistad

Sügiseks valmis mitu uut abimaterjali: kodanikuühiskonnast võõrastes keeltes, nõuanded uue organisatsiooni asutamisest ja raamatupidamisest ning ametnikele ja vabandustele mõeldud käsiraamat kaasamisest.

EMSL näeb kõvasti vaeva, et puid langetataks vaid Hea Kodaniku trükkimiseks (mis on tegelikult taaskasutatud paberil), kuid asjad läksid natuke käest ära ja välja sai antud korraga rohkem värvilisi pabereid. Kõik siiski Ecoprindi Rohelise Trükise egiidi all.

Teise logona kohtate neil midagi täiesti uut – kodanikuühiskonna edenemiseks mõeldud abimaterjalide ja üritust embleemi “Hea kodaniku tööriistad”. Sellest võiks saada kvaliteedimärk, mida EMSL ei soovi vaid endale hoida, aga annab kasutada kõigile, kes kirjastavad või korraldavad midagi tõeliselt asjalikku.

Juba suvel valmisid Siseministeeriumi rahastatud vene- ja ingliskeelsed ülevaated kodanikuühiskonnast. Esimesed hariavad lisaks välispartneritele ka siinseid kõnelejaid, kes muidu ehk veidi infosulus. Inglisekeelsed on mugavad taskusse panna rahvusvahelises seltskonnas, et levi-

tada sõnas, numbris ja pildis aktuaalset teavet olukorrast meie kodanikuühiskonnas. Mõlemat saab tasuta peo- või seljatäie EMSLi kontorist Tallinnas. Eriti kaugetele võib ka postiga saata.

Novembri alguses said EASi tellimisel valmis abimaterjalid “Kuidas asutada kodanikeühendust” ning “Raamatupidamine ja maksud mittetulundusühingutele ja sihtasutustele”. Mõlemad on aastaid menukate trükiste järglased, seekord põhjalikult uuendatud sisu ja vormiga. Esimehe annab ülevaate mittetulundusühingu, sihtasutuse ja seltsingu erinevustest ning samm-sammulise juhendi igäihe asutamiseks, registrikannete tegemiseks ja likvideerimisestki. Teine teeb lihtsas keeles sissejuhatuse raamatupidamise korraldamise ja vastab enamlevinud küsimustele nii asjaajamise kui maksustamise ja aruandluse kohta kodanikeühendustes.

Mõlemad ilmusid taas nii eesti kui vene

keeles ja on tasuta saadaval maakondlikes arenduskeskustes. Vaata mak.eas.ee

Detsembriks jõub kõigi huvilisteni üle pika aja järgmine osa EMSLi käsiraamatute seeriast. Hille Hinsberg Riigikantsleist ja Urmo Kübar EMSList kirjutavad nimelt pool kevadet ja suve põhjaliku kaasamise käsiraamatu ametnikele ja vabandustele. 72 leheküljel saab sadu soovitusi kaasamise plaanimiseks, läbiviimiseks, sihtrühmade ja meetodite leidmiseks, teavituseks, interneti võimalustest ja tulemuste hindamiseks. Lisaks ohtralt näiteid mõlema autori aastatepikkusest praktikast nii kaasaja kui kaasatavana. Rahastasid Siseministeerium ja Riigikantsleis.

Kõiki trükiseid saab mugavalt veebis lehitse- da ja alla laadida www.ngo.ee/trykised.

ALARI RAMMO

Raamatupidamine ja maksud

mittetulundusühingutele ja sihtasutustele

 Hea kodaniku
TÖÖRIISTAD

Kuidas asutada kodanikeühendust

mittetulundusühing, sihtasutus ja seltsing

KAASAMISE
käsiraamat

AMETNIKELE JA VABAÜHENDUSTELE

EMSLil üheksa uut liiget

EMSLi nõukogu on viimastel kuudel vastu võtnud üheksa uut liiget, kelleks on Eesti Loomakaitse Selts, Eesti Reumaliit, Kodukant Harjumaa, Pelgulinna Sünnitusmaja Toetusfond, Domus Dorpatensis, Tartumaa Rahvakultuuri Keskseits, Võsu Arengu Selts, e-Riigi Akadeemia ja Balti Uuringute Instituut.

Peamiselt erasikutest liikmetega **EESTI LOOMAKAITSE SELTS** tegeleb abi vajavate loomade heaolu tagamise ning loomade väärkohtlemise ennetamisega. Töötab info-telefon ja e-posti aadress, mille kaudu saavad ühendust võtta kõik, kel loomadega seotud mure või küsimus, korraldatakse üritusi ja kampaaniaid inimeste teadlikkuse tõstmiseks loomakaitsest, osaletakse sellealases seadusloomes, Tallinnas viiakse läbi koolitunde 1.-4. klasside lastele jne. Loe www.loomakaitse.ee.

18 aastat tegutsenud **EESTI REUMALIIT** on 12 ühingu koosnev katusorganisatsioon, kes tõstab teadlikkust luu- ja liigshaiguste ennetamisest, ravist ja haigusega toimetulekust. Erinevaid luu- ja liigshaigusi on ligi 200 ja neid põeb Eestis hinnanguliselt 200 000 inimest. Reumaliit korraldab neile ja raviga seotud inimestele konverentse, koolitusi, käimispäeva jt. ettevõtmisi, osaleb luu- ja liigshaigete puudutavas seadusloomes jne. Loe www.reumaliit.ee

KODUKANT HARJUMAA liikmeteks on Harjumaa külaseltsid, -vanemad ja -aktivistid. Nad on käivitanud Harjumaa külavanemate kohta, tunnustavad tublimaid külasi ja kohaliku elu eestvedajaid, viivad läbi õppereise ja koolitusi ning teevad kõike vajalikku, et elu Harjumaa küldes oleks hea ja üha parem. Loe www.kkharju.ee.

TEADUSE JA KULTUURI SIHTASUTUS DO-

MUS DORPATENSIS asub Tartus ning korraldab kohtumisõhtuid, konverentse, seminare ja töötubasid väga mitmekesistel teemadel, olgu selleks siis kunst, ühiskond, keskkond või loodusteadused. Sooviks on tuua kokku teadmishimulisi ja kultuurihuvilisi inimesi õpilastest ja tudengitest kõrges eas härrade-prouadeni, kes soovivad end täiendada ja oma silmaringi avardada. Sihtasutus on hakanud eest vedama ka Tartu ühenduste koostööd, näiteks käivitati suvel projekt "Tolerantse Tartu eestkostevõrgustik". Loe www.dorpatensis.ee.

Teine Tartu organisatsioon liitujate seas on **TARTUMAA RAHVAKULTUURI KESKSEITS (TRAKS)**, kes loeb oma peamiseks ülesandeks huvilistele rahvakultuuriga tegelemiseks paremate võimaluste loomist, sellealase info jagamist ning koolituste ja koostöö korraldamist. TRAKS korraldab ka ise mitmeid kultuuriüritusi nagu rahvamuusikapäevad, lõõtpillifestival, Regiöö jne. Kodulehkeül on www.traks.ee.

VÕSU ARENGU SELTS on EMSLi noorim liige, asutatud selle aasta algul ja mõeldud Lääne-Virumaa kauni ranna-aleviku Võsu patriootidele. Seltsi liikmete meelest on Võsul potentsiaali pakkuda nii oma elanikele kui ka suvitajatele ja külalistajatele praegusest märksa enam ning sellesuunalise arengule nad kaasa aidata tahavadki. Ainuüksi kodulehekülje nimi on ilus: www.uinuvkaunitar.ee.

PELGULINNA SÜNNITUSMAJA TOETUSFOND ütleb, et nende sihtrühmaks on teatud mõttes kõik, kes kunagi sündimisega kokku puutunud. Fond kogub raha, et sünnitusmajas oleks elu algusele toeks kaasaegne keskkond. Värskeima suursaavutusena võib välja tuua perekeskuse avamise, kus pered saavad nii vaimselt kui ka füüsiliselt sünnituseks valmistuda, väikelastega tegeleda, omavahel suhelda jne. Loe www.fond.synnitusmaja.ee

Bartzuza | Dreamstime.com

E-RIIGI AKADEEMIA on asutatud 2002. aastal ning tegutseb nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt demokraatliku ja kaasava infoühiskonna edendamiseks. Praktikas tähendab see e-demokraatia võimaluste teadvustamist ja tutvustamist, seda nii uuringute, koolituste kui ka muude projektide läbi viimisega. Eestis on e-Riigi Akadeemia viimase aja suuremad ettevõtmised olnud e-kodaniku eestkoste ja e-kaasamine kohalikes omavalitsustes, samuti on nad tuntud kui e-hääletamise hea tava autorid ja järelevalvajad. Loe www.ega.ee.

BALTI UURINGUTE INSTITUUT on töötanud juba 13 aastat, põhitegevuseks konsultatsioon ja analüüs, et edendada Läänemere regiooni avalikku poliitikakujundamist. Tegevussuundi on kolm: teadus, tehnoloogia ja innovatsioonipoliitika, tööstuspoliitika, majandus- ja regionaalareng; sotsiaalne ühtekuuluvus, eelkõige tööturu, migratsiooni, integratsiooni ja soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas; Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitikaga seonduvad uurimisteemad, analüüsid, mõjude hindamised. Loe www.ibs.ee.

EMSLil on nüüd 108 liikmesorganisatsiooni Eesti eri paigust ja elualadelt. Vaata lähemalt www.ngo.ee/liikmed.

Kala- ja loodusemees

Vladislav Koržets

Vähe on neid, kellele Vladislav Koržetsi nimi tundmata, olgu seda siis kirjamehe, saatejuhi või telekokana. Oma kodus, mis on nii looduse ja maailma äärel kui Tallinna linnas üldse võimalik, mõtiskles Koržets koos Liisa Svenigsson Pastiga selle üle, miks ei taha ta end roheliseks kutsuda.

Kas peate ennast üldse roheliseks?

Ei pea. Identiteedi küsimus on inimesele üks valusamaid ja mina ei oska ennast selliselt identifitseerida. Mul on üks vana epigramm, mis kõlab umbes nii: "Olgu inimene roheline või lilla, sotsiaaldemokraat või reformist, peaasi, et on hea inimene ja kommunist."

Ma meelega ei liigita ennast, sest kui inimene võtab psüühiliselt omaks teatava -ismi, hakkab roll ja identiteet teda ahistama, talle tulevad piirid ette. Inimene teeb endast ise parteisõduri olemata parteilane. Selline enesemääratlemine mulle hästi ei sobi ja mina ei julge öelda, kas ma olen punane või roheline.

Igapäevaselt mõtlete sellele, mis on ümbrusele parem, loodusele parem?

Muidugi. Ma mõtlen väga palju inimese suhetele looduse, kõiksuse ja teiste inimestega. Inimese rollile. See on üsna pikk ja keeruline elukestev tee, mida nimetatakse inimeseks kasvamiseks. Ehk ainult füsioloogiliselt ja sotsiaalselt on nii, et sündisin ja sain täiskasvanuks, olen inimene valmis. Hingeliselt on vaja aega ja kogemust ja selleks ei saa õppida.

Mis on teid inimeseks olemise õppimise teel kõige rohkem üllatanud?

Mind on üllatanud, kui lihtsalt on võimalik elada. Me ise mõtleme asja tihti väga keeruliseks. Olen lõpuks jõudnud sellisesse eluetappi, kus elu on üllatusi täis. Vanatargast ja kõigeteadjust on saanud inimene, kes tuhkagi ei tea ja keda ümbritsev pidevalt üllatab. Ka see on inimeseks olemise õppimine.

Mind ei üllata inimeste kurjus ja ahnus, mind ei üllata, millele ühiskond on üles ehitatud. Mind üllatab pidevalt, et asi päris nii ei olegi. Et see ei olegi rottide või dujooks ega huntide saagijaht.

Mainisite, et kui end rohelisena identifitseerida, tulevad teatud käitumismallid ette.

Rohelisuse või roheliseks olemise mõis-

te kannab eneses paraku mitmeid varjundeid ja alatoone, mis mulle ei meeldi. Mulle ei meeldi mürkrohelisus, mulle ei meeldi fanatism. Sellisel maailmavaatel on kaldumus muutuda ainultõeks ja nõuda häälekalt, et kõik inimesed mõtleksid samamoodi nagu nemad.

Tänapäevaste inimeste suhetes loodusega on näha tugev religioossus. Selles on head ja selles on halba, nagu religioonides ikka. See on ehk hinge rikastav ja usaldustunnet pakkuv, aga see võib olla ka fa-naatiline fundamentalism nagu islamiäärmuslus.

Mulle ei meeldi, et rohelisuse mõiste Euroopas on laialdaselt seotud loomakaitsega. See on selline Birgitte Bardot' tase-mel ja emotsioonide peale ehitatud roheline olemine, et meie oleme õigemad, me armastame ja kaitseme, teised on tõprad, kes loomadest ei hooli. Sellised äärmused natuke takistavad mul ennast roheliseks nimetamast.

Liiga kergesti minnakse rohe-hulluks?

Inimene läheb lolliks väga erinevatel viisidel. Minu mälu ja iga on selline, et sügaval nõukogudeajal, kui ma lugesin siit ja sealt, et maailmas on selliseid liikumisi nagu loomakaitsjad ja mahetarbijad, siis ma sain väga täpselt aru, et inimestel pole probleeme. Et neil on üsna probleemitu elu ja nende olemasolu on laias laastus garanteeritud. Siis nad otsivad enesele õigemaks olemise viise.

Inimesel on sees üks suur valu ja vaev – elada õigesti. See on nagu religioon – elada õigesti, olla õige ja selle nimel võib ta pagan teab, mida teha. Ta tahab olla õige, ta ei julge lihtsalt olla.

Nii et teie soovitus on igapäevaelus asju terve mõistusega vaadata ja mitte mõne globaalse liikumisega kaasa minna?

Jah. Globaalsete liikumistega – kaasa arvatud näiteks Greenpeace – on mul pidevalt väga suuri küsimärke.

Kas need globaalsed religioossed ökoliikumised, nagu nendele viitasite, on siis eneseõigustus, et näete, me ju tegeleme loodusega?

Sellel on natukene teine põhjus. Paradoksaalselt on inimesed oma loomuselt ja sünnipäraselt religioossed. Laste puhul on kirjeldatud, kuidas nad hakkavad mõtestama ja jumalikustama kas või mõnda kiivi. See tuleb nagu iseenesest.

Praeguses religioonide paljususes ja ratsionalistliku maailmakäsitluse domineerimises häbeneb inimene omaks võtta kristlust, islamit, midagi muud. Aga looduse usku nagu sobib olla. Tegelikult väga tihti täidetakse loodusega oma religioossuse tarve. Loodust peetakse pühaks. See suhe ei ole tihti enam ratsionaalne.

See suhe on tunde alusel ja nii ka kardetakse maailma lõppu. Ka tuhat aastat tagasi ootasid kogu kristlik maailm ja kogu Euroopa maailma lõppu, mida aga ei tulnud. Praegu me ootame samamoodi. Soojussurm, energiaressursside ammendumine. Õhus on kogu aeg maailmalõpp.

Ühiskond vajab eksisteerimiseks eetilisi põhimõtteid. Suur ähvardav oht sunnib tegelema eetikaga. Vanasti see, kas ma sattun taeva või põrgu, nüüd, et kogu maailm ja tsivilisatsioon hukkuvad. Mis me jätame oma lastele ja nii edasi. Selle hirmu peal meie eetika töötab.

Keskaegne maailmalõpu hirm tundub meie kummaline ja mõistetamatu. Võib-olla 500 või tuhande aasta pärast on ka praegune soojussurma hirm sama koomiline.

Kas Eestis on piisavalt looduse tunnetamist ja mõtestamist?

Seda napib. Aga see on ka arusaadav, sest inimkonna ajalugu on loodusest eemaldumise ajalugu. Me räägime loodushoiust, aga oma hinge põhjas me kardame loodust. Me oleme metsast ära tulnud, ehitanud turvalised majad. Looduses olles kardame ootamatust, hukku ja loodusjõudude vallas olemist. Loomes endale tehismailma, mille sees me tunneme end turvaliselt. Meil on siis seinad vahel. Tekib uus urbanistlik tsivilisatsioon, linnakultuur. Seal on turvatuse tunne. Algselt ja esmasest kodust oleme end välja rebinud.

See on võõrandumine. Ja ühiskond on väga suurel määral võõrandunud hingeliselt sellest ürgsest ja algsest.

Milliseid asjad teile loodus teiste inimeste käitumises närvidele käivad?

Inimese suhtumine teistesse inimestesse sõltub väga palju enda hoiakutest ja sellest, kas tahetakse olla õige. Näiteks oli väga levinud arusaam, et loodusesse või kalale minnes ei tohi olla kaasas mobiiltelefon. Et kui telefon heliseb ja räägid vahepeal tööjuttu, siis sa justkui ei ole õige kalamees. Aga äkki sellel inimesel ei olegi teist võimalust kalale tulla? Ta äkki varastab töödelt aega, et üldse kalale saada? Kõik oleneb, kuidas asja võtta.

Kunagi ma olin kalal ühe sõbraga. Vaikne õhtu, loodus, telgis ööbimine. Teine kalameeste seltskond võttis natuke viina ja rääkis juttu valjema häälega. Mu sõber läks selle peale väga närvi. Mina jäin mõtlema, et on ju väga hea, et inimesed on looduses. On küll natukene valjema häälega, aga me kuuleme seda seetõttu, et on väga vaikne õhtu. Nad ei lärma, meile vaid tundub nii.

Jah, inimesed viskavad prahti maha. Pean tunnistama, et ka mul on juhtunud, et olen unustanud midagi maha. Kas ma olen ingel? Kas ma ei ole kunagi loodusesse midagi maha jätnud, mis sinna ei kuulu? Olen küll. Väga kalleid asju sealjuures ja mitte tingimata meelega. Unustanud fotoaparaadi või hea rulliga õnge-

ridva pärapõrgusse, kust teda pärast üles ei leia. Mis läind, see läind. Ime siis, et mõni plastpudel maha jääb.

Ei tasu nii kuri olla teiste inimeste peale. Tasub kujundada tasakesi teiste hoiakuid, aga seda mitte kurjustamisega. Kurjustamine ei vii kuhugi, see tekitab tõrksust ja ei muuda midagi.

Tuleb ise eeskujuna näidata. Üks mu sõber võttis kunagi hääletaja peale, kes jõid pudelist limonaadi. Pudel sai tühjaks ja lendas auto aknast välja. Mu sõber ei öelnud midagi, pöörast auto ümber ja läks võttis selle pudeli üles. Oluline ongi, kuidas me ise käitume ja omi asju ajame.

Hea tunne on olla looduses nii, et sa midagi ei mõtle, olla osaduses. See on palju mõnusam kui istuda prügihunniku otsas, sellega ei taha osaduses olla.

Tihti te kalale sattute?

Mul on olnud aastaid pürgimus vähemalt ühel päeval nädalas kalal käia. Viimasel ajal päris nii ei õnnestu, aga paari nädala tagant jõuan. On ka nädalaid, kus saab mitu korda käia.

Inimene ei tohi olla oma plaanide ja kavade ori, käia kuskil jõuga iga nädal, kui nii on otsustatud. Kui ma ei ole pikemat aega kalale saanud, hakkas sisemist rahu- tust tundma ja kihk minna läheb väga tugevaks ja jõuliseks. Siis peab minema.

Oma lemmikud kalakohad reedate?

Muidugi mitte. Ma ei saa öelda. Mõni paik peab inimesele jääma oma hinge paigaks. Ei ole mugav minna sinna, kus mul on hea üksi, ja leida eest 20 meest. Ega kala pärast ei käida, see on privaatne paik.

Aga mis on teie kalamehejutt? Mõni saak, millest ikka ja uuesti tahaks rääkida?

Tihti ei ole kätte saadu kõige emotsionaalsem, vaid mõned kalad, mis on ära läinud. Kelle kohta sa tead, et ta oli suur ja vägev, erakordne. Et ta on sinust üle. Siis tekib austus.

Neid juhtumeid on olnud elus rohkem kui üks, kui mõni linask tõmbab niimoodi ridva ja nõõri sirgu, et sa isegi ei kujuta ette, kui suur ta on. Läänud kevadel oli mul Norras otsas suur paltus, ma olin jõuetu. See on emotsiooni asi. Kalastamise põhjas on ürgsed tungid, mida suur osa inimkonnast häbeneb. See on saagi tabamise ja püüdmise tung. See jaht toimub ka ühiskonnas, elus, spordis.

Kalapüük ongi selle tungi rahuldamine kõige ürgsemal ja vahetumal moel. Need on minu kui inimese ja minu kui looma aju põhjas olemas ja ma olen õnnelik, kui neid läbi elan. Kui inimene ei saa oma tungi rahuldada, on ta õnnetu, rahulolematu. See sublimeerub ühiskonnas ja kalal käimise asemel püüab mõni mees näiteks äripartneril nahka üle kõrvade tõmmata.

Kuidas on kalal käimises teie jaoks tasakaalus küti kirg ja tahe olla üksinda, mõelda rahulikult elu üle?

Tihti küsitakse, kas ma mõtlen kalal suuri ja filosoofilisi mõtteid. Ei mõtle. Väär- tus ongi see, et ma ei mõtle mitte midagi. Sellega tegeleb ka idamaine meditatsioon – õpitakse, kuidas jõuda mõttevaba olekuni. Siis on inimene osaduse tundes. Ta ei mõtle “istun looduses, mul on hea olla”, vaid ta istub ja tal on hea olla. Tähelepanu kont- sentreerub ühele asjale, ujuki jälgimisele või mõtlusele või vee vaatamisele.

Küllap on inimesi, kes suudavad loodusega osadustajusse minna abivahendite- ta, kuid mina nende hulka päris ei kuulu. Ma võin jalutada metsas, aga tunniga on see tehtud. Kalal ma suudan olla korraga 10-12 tundi. See on nagu nabanöör, mis mind loodusega seob.

Atari Rammoo

10 aastat hiljem

1999. aasta kevadel hakkas BAPPI toetusel ilmuma Eesti Päevalehe vahel kodanikuühiskonna igakuine häälekandja Foorum, esimene sinne sellele teemale pühendatud ajaleht, mida anti välja neli aastat. Käivitame rubriigi, kus heidame pilgu, millest ja kuidas kõneldi Eesti kodanikuühiskonnas kümme aastat tagasi.

Kui minu käest küsitaks, mis on suurim väljakutse Eestile, ütleksin kõhklemata: kolmanda sektori arendamine. Balti tiiiger, Balti riikide Hongkong – hea küll! Aga kui te kohe ei hakka tegelema kolmanda sektoriga, võite kaotada – jah, kaotada – selle, mis te tänaseks olete saavutanud.”

Nii kõneles 21. mail ilmunud avanumbris USA toonane suursaadik Melissa Wells. Kohe püüti ka selgitada, millest jutt. “Kolmas sektor teeb seda, mida riik ei suuda ja millest äri sektor pole huvitatud,” ütles Tallinna Pedagoogikaülikooli professor Mati Heidmets, lisades: “Meie [ühiskonna]pilt ei ole kolmejalgne, vaid poolteisejalgne. Meil on tugev äri sektor, natuke riiki ja ähmane ollus, mida võiks pidada kolmandaks sektoriks.”

Kriitilised olid teisedki. Toodi välja, et Eestis on registreeritud üle 9000 mittetulundusühenduse (praegu ligi 30 000), kuid nii siis kui ka praegu Avatud Eesti Fondi juhtiv Mall Hellam märkis, et liialt loodetakse välisabile ja omal jõul nullist alustanud ühendusi võib üle lugeda ühe käe sõrmedel. “Tõhusast avalikke teenu-seid osutavast kodanikualgatuses ei saa Eestis rääkida,” ütles Hellam.

Professor Rein Ruutsoo tõdes, et Riigikoogu valimistel (märtsis 1999) kandideerinud

erakondadest nägi oma programmides kodanikualgatusel mingit rolli vaid väike osa, needki ebaühtlaselt. “Kodanikualgatusega liituv “ei müü”, see pole veel märksõna, millega koguda valijate häält,” kirjutas ta.

Marju Lauristin (siis Riigikogu Mõõdukate fraktsiooni juht) muretses kodanike abituse pärast oma häält kõlama panna. Koostöö riigiga pole võimalik, kui kolmas sektor on nõrk, ütles ta, peatudes nii rahastamisel kui ka inimeste suutlikkusel koostööd teha. Ühe vähese positiivse näitena toimivast dialogist tutvustati siiani tegutsevat Haridusfoorumi.

Juba siis ekspankur ja parajasti Rocca

al Mare erakooli rajanud Hannes Tamjärv aga nägi, et toonasest majanduskriisist toibuv äri sektor liigub vulgaarliberalismist terviklikuma maailmavaate poole, kus on koht ka nii heategevusel kui partnerlusel kodanikeühendustega.

Samas lehes anti ka teada Vabatahtlike Keskuse rajamisest EMSLi programmina, et toetada ja edendada vabatahtlikku tegevust. Selle juurde loodi kohalikud üksused ja Tartu keskusest kasvas välja tänane Vabatahtliku Tegevuse Arenduskeskus.

MARTIN MEITERN,
URMO KÜBAR

Tulekul: Hea Kodanik läheb maale

Järgmine Hea Kodaniku number jõuab teieni loodetavasti aastavahetuse paiku ning läbivaks teemaks saab elu maal.

Numbri külalistoiimetajaks on ajakirjanik Vörumaalt – Sulev Valner. Selle suveni oli ta Maalehe peatoimetaja, nüüd elab koos abikaasa ja tütreaga Haanja vallas, kus taastab isatalu ning kirjutab artikleid lehtedele ja juhib Vikerraadio saadet “Rahva teenrid”.

“Avalik inforuum on koledasti kaldu Tallinna ja veel paari linna poole,” põhjendas Sulev oma nõusolekut. “Tegelikult ütleb kuiv statistika, et enamik eestlasi ei ela Tallinnas ja teistes suuremates linnades. Elu maal ei ole seetõttu mingi ekstreemne vaatlus üksikute seal elavate veidrike maailma, vaid see suuresti ongi päris Eesti. Värskest Haanja valda sisse kirjuta-

tud kodanikuna tunnen ka endal väikest missiooni aidata teha Eestit seestpoolt suuremaks.”

Sama saad teha ka sina, pakkudes ideid ja kaastöid – olgu see siis info teie tegemistest, arvamused, soovitus, küsimus või muu. Jutud ja pildid (ja tagasiside praegusele numbrile) on oodatud aadressil heakodanik@ngo.ee.

Alar Kammfo fotod

Maris Laja Eesti Loodusmuuseumist, Kaja Kaur Kodanikuühiskonna Sihtkapitalist ning Külvi Noor Riigikantseleist (mahlaklaasiga!)

KODANIKEÜHENDUSTE uus kontor avas ukсед

Fotomeenus novembri algusest,
Rotermanni kvartali Vanast Jahulaost

Naabrid Merlin Salvik ja Liisa Linna advokaadibüroost Hedman Partners.

Katrin Tamsar Eesti Energiast, abikaasa Toomas Pärnu Konverentsidest ja Kaja Kuuks SINA haridusprogrammist.

Mairi Jüriska Terve Eesti Sihtasutusest räägib Realkooli abiturientidele kondoomidest.

Kaisa Orunuk Eesti Noorsootöö Keskusest ja Oliver Kontram YFU Eestist.

Regionaalminister Siim Kiisler kurameerib Lea Viirese ja Ene Veiperiga Vanurite Eneseseabi- ja Nõustamisühingust.

